

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI**

**TÜRK SÜSLEME SANATLARI AÇISINDAN
GELENEKSEL AKÇAABAT YÖRESİ KIYAFETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nagihan GÜMÜŞ

Danışman
Prof. Dr. Yılmaz CAN

Samsun, 2019

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI**

**TÜRK SÜSLEME SANATLARI AÇISINDAN
GELENEKSEL AKÇAABAT YÖRESİ KIYAFETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nagihan GÜMÜŞ

Danışman

Prof. Dr. Yılmaz CAN

Samsun, 2019

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

... / ... / 20...

Nagihan GÜMÜŞ

TEZ KABUL VE ONAYI

Nagihan GÜMÜŞ tarafından hazırlanan “Türk Süsleme Sanatları Açısından Geleneksel Akçaabat Yöresi Kıyafetleri” başlıklı bu çalışma, 18 /10 / 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr Yılmaz CAN

Üye: Doç. Dr. Recep GÜN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Muhammet OKUDAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

— / — / —

Enstitü Müdürü
ALİ BOLAT

ÖZET

TÜRK SÜSLEME SANATLARI AÇISINDAN GELENEKSEL AKÇAABAT YÖRESİ KIYAFETLERİ

Nagihan GÜMÜŞ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Ekim / 2019

Danışman: Prof. Dr. Yılmaz CAN

Bu çalışmada, Trabzonun önemli ilçesi Akçaabat yöresinin geleneksel kıyafetleri konu edinilmiştir. Araştırma ile yöre insanına ait geleneksel kıyafetleri, bu kıyafetlerin tasarım ve tezyinine etki eden kültürel fark türleri süreç odaklı olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırma, temel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin konusu, amacı, yöntemi, Akçaabat'ın tarihi ve coğrafyası, Doğu Karadeniz Bölgesi incelenmiştir. İkinci bölüm "Türk Süsleme Sanatları Açısından Geleneksel Akçaabat Yöresi Kıyafetleri" başlığı altında tespit edebildiğimiz kıyafet öğeleri kadın ve erkek kıyafetleri şeklinde kataloglanarak incelenmiştir. Son bölümde ise karşılaştırmalar yapılarak konu etraflıca değerlendirilmiş ve bir takım sonuçlara ulaşılmıştır.

Kültürel mirasa sahip çıkmak ve bu mirası gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarmak bir milletin bekasıyla ilgili önemli bir husustur. Ulaşım ve iletişim alanında yaşanan gelişmeler, küreselleşme olgusu milli ve yerel kültürler üzerinde tahrifata sebep olmaktadır. Bu bağlamda milli ve yerel kıyafetler egemen çevrelerden sınır tanımayan moda rüzgarına yenik düşmüştür. Böylelikle geçmişte milli kimliğin bir simgesi olarak görülen giyim kuşam, yerini günün modasına uygun giysilere terketmeye başlamıştır.

Bu çalışma ile Akçaabat yöresi kılık-kıyafetlerine ilişkin örnekler tespit edilip kayıt altına alınarak gelecek nesillere önemli bir veri bırakılmak hedeflenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Akçaabat, kıyafet, geleneksel

ABSTRACT

TRADITIONAL COSTUMES OF AKÇAABAT REGION IN THE SENSE OF TURKISH DECORATION ARTS

Nagihan GÜMÜŞ

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Science

Department of Turkish Islamic Art History, October / 2019

Advisor: Prof. Dr. Yılmaz CAN

In this study, traditional costumes of Akçaabat region, which is one of Trabzon's important districts, are mentioned. Along with this research, it is aimed to demonstrate the costumes of local people and the cultural differences which affects the design and the decoration of these costumes in a process-oriented manner.

This study consists of three parts basically. In the introduction section, the thesis' subject, aim, method, history and geography of Akçaabat, and Eastern Black Sea Region are examined. In the second section, the factor of clothing that we can identify under the title of 'Clothes of Akçaabat Region in terms of Turkish Decorative Arts' are studied by cataloging them as men's and women's clothes. In the last section, this subject has been evaluated thoroughly by making comparisons and some conclusions have been reached.

Maintaining cultural heritage and transferring this heritage to future generations correctly is an important matter regarding the survival of a nation. Recent developments in transportation and communication and the phenomenon of globalization lead to distortions on national and local cultures. In this sense, national and local clothes have succumbed to the illimitable fashion fads. Hereby, apparel, which was seen as a symbol of national identity in the past, began to give its place to the fashionable clothes of modern-day.

With this study, it was aimed to leave significant data for future generations by identifying and recording samples of Akçaabat region's costumes.

Keywords: Akçaabat, costumes, traditional.

ÖN SÖZ

Fatih Sultan Mehmet zamanında Türk topraklarına dahil olan Akçaabat, jeopolitik konumu, ekonomik potansiyeli ve sahip olduğu kültürel özellikleri açısından Trabzon'un en önemli ilçelerindedir. Akçaabat, doğu karadeniz'in en eski yerleşim yerlerinden olup, tarihte birçok kültürü bünyesinde barındırmıştır. Akçaabat, bir liman kenti olarak konuşlanması, Orta Asya geçiş güzergahında olması, yöre insanının yayla yolu üzerinde bulunması sebebiyle, kültürel bakımdan önemli bir merkez olarak öne çıkmaktadır.

Bir yörenin kendine has kıyafetleri, giyim kuşamı ve kıyafetle ilgili süs öğeleri o yörenin geçmiş yaşam biçimine ilişkin önemli veriler içermektedir. Maddi kültür öğelerinden olan geleneksel kıyafetler gelecek nesillere bırakılan önemli kültürel mirastır. Bu bağlamda Akçaabat yöresine has kıyafetler, hem geçmiş yaşam alışkanlıklarını ortaya koyması hem de kültürel mirasın niteliğini sergilenmesi açısından önemli görünmektedir.

Araştırma ile Akçaabat yöresi geleneksel kıyafet kültürü incelenerek yok olmaya yüz tutmuş değerlerin tespit ve tahliller yapılmış ve böylece milli kültürümüzün önemli bir unsuru olan kıyafet konusu, sanatsal, folklorik, etnografik anlamda çalışılmıştır.

Tezimi hazırlarken görüşlerinden yararlandığım eleştirileriyle çalışmama yön veren sayın danışman hocam Prof. Dr. Yılmaz CAN'a, tezime fikirleri, önerileri ve eleştirileri ile katkı veren değerli hocam Doç. Dr. Recep GÜN'e, çalışmamın başından itibaren beni motive eden, destek olan ve evini açan sevgili arkadaşım Dr. Zeliha ÇAMUR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yörede araştırma yaptığım süreçte kaynaklarını benimle paylaşan Akçaabat Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne, Akçaabat Merkez Kütüphanesi çalışanlarına ve personellerine göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca, yörede yaptığım ziyaretlerde bana mihmandarlık yapan Elif YILMAZ'a , Kamile YILMAZ'a ve Aycan OCAK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bilhassa akademik çalışmamın her aşamasında varlıkları ile beni cesaretlendiren, teşvik eden ve bana guvenen sevgili annem Lutfiye YILMAZ'a, babam Ali YILMAZ'a ve kardeşlerime şukranlarımı sunarım. Ayrıca bana her konuda yardım eden ve yanımda olan eşim İrfan GÜMÜŞ ve kızım Nazende GÜMÜŞ'e teşekkür ederim.

Nagihan GÜMÜŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ÖN SÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VII
FOTOĞRAF LİSTESİ	XII
ÇİZİM LİSTESİ.....	XVI
KISALTMALAR	XVII
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	1
2. Araştırmanın Yöntemi	2
3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

AKÇAABAT TARİHİ VE GELENEKSEL SÜSLEME SANATLARI

1.1. Akçaabat'ın Tarihi ve Coğrafyası	4
1.2. Doğu Karadeniz Yöresi Kıyafet Kültürü	6
1.3. Kıyafet ve Sanat İlişkisi	9

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK SÜSLEME SANATLARI AÇISINDAN GELENEKSEL AKÇAABAT YÖRESİ KIYAFETLERİ

2.1. Türk Süsleme Sanatları Açısından Geleneksel Akçaabat Yöresi Kıyafetleri .	11
2.2. Akçaabat Yöresi Kadın Kıyafetleri.....	14
2.2.1. Fes.....	15
2.2.2. Çömber (Yemeni/Çomber)	15
2.2.3. Yaşmak	20
2.2.4. Yelek.....	25
2.2.5. İçlik (İşlik)	30

2.2.6.	Gömlek / Ceket	31
2.2.7.	Cumalık Gömleği.....	34
2.2.8.	Fistan (Endare/Entari).....	36
2.2.9.	Cepken	39
2.2.10.	Libade	40
2.2.11.	İsparel.....	40
2.2.12.	Don/Şalvar	41
2.2.13.	Peştamal (Oğluk)	44
2.2.14.	Keşan	50
2.2.15.	Kuşak (Gazazlı Kuşak)	50
2.2.16.	Etek	53
2.2.17.	Çarık.....	54
2.2.18.	Yemeni.....	55
2.2.19.	Çorap.....	56
2.2.20.	Kara Lastik/Cizlavet / Cızlavit/ Naylon.....	59
2.3.	Akçaabat Yöresi Erkek Kıyafetleri	62
2.3.1.	Kabalak /Kukul	63
2.3.2.	Aba (Cepken).....	64
2.3.3.	Yelek.....	64
2.3.4.	Pantolon/Zıpka.....	66
2.3.5.	İşlik (Gömlek).....	67
2.3.6.	Çarık.....	68
2.3.7.	Çapula (Yemeni).....	69
2.3.8.	Kalçın.....	69
2.3.9.	Sabuk/Selenk	69
2.3.10.	Çizme	70

2.3.11. Çorap.....	72
2.4. Kadın Takıları	73
2.4.1. Hamayıl.....	73
2.4.2. Muska.....	74
2.4.3. Boğazlık.....	75
2.4.4. Kaytan.....	76
2.5. Erkek Takıları.....	78
2.5.1. Hamayıl.....	78
2.5.2. Muska.....	80
2.5.3. Köstek (Köstek Zinciri)	81
2.5.4. Kayış (Çerkez Kayışı).....	81
2.5.5. Kama -Bıçak - Koltuk Bıçağı	82
2.5.6. Yağdanlık.....	83
2.5.7. Kav-Kavlık.....	84
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	85
1.Akçaabat Yöresi Kadın Giysi ve Takıları (Başa, Bedene ve Ayağa Giyilenler)	87
1.1. Akçaabat Yöresi Başa Giyilen Kadın Kıyafetleri	87
1.1.1. Fes.....	87
1.1.2. Çömber (Yemeni/Çomber) ve Yaşmak	88
1.2. Akçaabat Yöresi Bedene Giyilen Kadın Kıyafetleri.....	89
1.2.1. Yelekler.....	89
1.2.2. İçlik (işlik).....	90
1.2.3. Gömlek.....	90
1.2.4. Cumalık gömleği.....	91
1.2.5. Fistan.....	91
1.2.6. Cepken	93

1.2.7.	Libade ve İsparel.....	93
1.2.8.	Şalvar	94
1.2.9.	Peştamal.....	95
1.2.10.	Kuşak	96
1.2.11.	Etek	96
1.3.	Akçaabat Yöresi Ayağa Giyilen Kadın Kıyafetleri	96
1.3.1.	Yemeni ve Çarık	96
1.3.2.	Çoraplar	96
1.3.3.	Karalastik	97
1.4.	Akçaabat Yöresi Kadın Takıları	97
1.4.1.	Hamayıl ve Muska	97
1.4.2.	Boğazlık	97
1.4.3.	Kaytan.....	97
2.	Akçaabat Yöresi Erkek Giysi ve Takıları (Başa, Bedene ve Ayağa Giyilenler). 98	
2.1.	Akçaabat Yöresi Başa Giyilen Erkek Kıyafetleri	98
2.1.1.	Kabalak-Kukul.....	98
2.2.	Akçaabat Yöresi Bedene Giyilen Erkek Kıyafetleri	98
2.2.1.	Aba-Cepken	98
2.2.2.	Yelek.....	98
2.2.3.	Zıpka- Pantolan.....	99
2.2.4.	İşlik (Gömlek).....	99
2.3.	Akçaabat Yöresi Ayağa Giyilen Erkek Kıyafetleri.....	99
2.3.1.	Kalçın.....	99
2.3.2.	Çarık, Yemeni.....	99
2.3.3.	Sabuk-Selenk ve Çizme	99
2.3.4.	Çorap.....	100

2.4.	Akçaabat Yöresi Erkek Takıları.....	100
2.4.1.	Hamayıl ve Muska.....	100
2.4.2.	Köstek (Köstek Zinciri).....	100
2.4.3.	Kayış (Çerkez Kayışı).....	100
2.4.4.	Kama-Bıçak-Koltuk Bıçağı.....	101
2.4.5.	Yağdanlık (Kav-Kavlık).....	101
	KAYNAKÇA.....	104
	EKLER.....	111
	ÖZ GEÇMİŞ.....	112

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Akçaabat yöresi çömber	16
Fotoğraf 2: Akçaabat yöresi çömber	17
Fotoğraf 3: Akçaabat yöresi çömber bağlama	18
Fotoğraf 4: Akçaabat yöresi çömber bağlamış yaşlı kadın	19
Fotoğraf 5: Akçaabat yöresi çömber bağlama	19
Fotoğraf 6: Yöresel pullu yaşmak	20
Fotoğraf 7: Düzköy ilçesi çal köyü yaşmaklı kız	21
Fotoğraf 8: Akçaabat, yaşmak bağlayan yaşlı kadın	22
Fotoğraf 9: Yayla şenliklerinde yaşmak oalarını başının üstünde gösteren kızlar	23
Fotoğraf 10: Akçaabat yöresi tek renk ve pullu yaşmaklar.....	23
Fotoğraf 11: Tonya ve Ağasar yöresi yaşmak bağlama	24
Fotoğraf 12: Tonya ve Ağasar yöresi yaşmak bağlama	25
Fotoğraf 13: Akçaabat yöresi yelek	26
Fotoğraf 14: Düzköy ilçesi çal köyü yelek	27
Fotoğraf 15: Yayla Şenlikleri'nde yelek giyen Akçaabat ve Çal'lı kadınlar...	27
Fotoğraf 16: Akçaabat yöresi yeleklerin arka kısım görünümü	28
Fotoğraf 17: Şalpazarı yöresi yelek iç ve ön kısım	28
Fotoğraf 18: Şalpazarı yöresi yelek ön kısım	29
Fotoğraf 19: Akçaabat yöresi ev ortamında giyilen yelek	30

Fotoğraf 20: Akçaabat yöresi gömlek-cekete	32
Fotoğraf 21: Akçaabat yöresi gömlek	33
Fotoğraf 22: Akçaabat yöresi gömlek giyen kızlar	34
Fotoğraf 23: Akçaabat yöresi cumalık gömleği ile horon eden kadınlar	36
Fotoğraf 24: Akçaabat yöresi pazenden yapılmış fistan	37
Fotoğraf 25: Akçaabat yöresi mavi saten fistan	37
Fotoğraf 26: Şalpazarı yöresine ait fistan	38
Fotoğraf 27 Akçaabat yöresi dizden boğumlu şalvar-don	41
Fotoğraf 28: Akçaabat yöresi dizden boğumlu şalvar giyen kadın	42
Fotoğraf 29: Akçaabat yöresi ayak bileğine uzayan şalvar-don	42
Fotoğraf 30: Akçaabat yöresi şalvar giyen horon ekibi	43
Fotoğraf 31: Akçaabat yöresi peştamal	44
Fotoğraf 32: Akçaabat yöresi portakal renkli düz çizgili peştamal	45
Fotoğraf 33: Akçaabat yöresi, gündelik yaşamında peştamal giyen kadın	46
Fotoğraf 34: Akçaabat yöresi motifli işlenmiş kumaş peştamal	46
Fotoğraf 35: Akçaabat yöresi kumaş peştamal	47
Fotoğraf 36: Akçaabat yöresi genel olarak genç kızların giydiği Şal-peştamal..	48
Fotoğraf 37: Akçaabat yöresi geniş şeritli peştamal	48
Fotoğraf 38: Akçaabat yöresi enlice şeritli peştamal giyen yaşlı kadın.....	49
Fotoğraf 39: Akçaabat yüksek kesimlerde tercih edilen işlemeli siyah peştamal.....	49

Fotoğraf 40: Yöresel keşan	50
Fotoğraf 41: Akçaabat yöresi kuşak-lohori saran kadın	51
Fotoğraf 42: Akçaabat yöresi gazaz süslemeli kuşak ön	52
Fotoğraf 43: Akçaabat yöresi gazaz süslemeli kuşak arka	52
Fotoğraf 44: Akçaabat yöresi gazaz süslemeli kuşak	53
Fotoğraf 45: Akçaabat yöresi cumalık etek	54
Fotoğraf 46: Çarık	55
Fotoğraf 47: Yemeni.....	56
Fotoğraf 48: Akçaabat yöresi alacalı örme çorap giyen kadın	57
Fotoğraf 49: Akçaabat yöresi desenli örme çorap	58
Fotoğraf 50: Akçaabat yöresi desenli örme yarım çorap	58
Fotoğraf 51: Akçaabat yöresi yün örme çorap	59
Fotoğraf 52: Akçaabat yöresi tarımla uğraşan kadınları giydiği kara lastik.....	60
Fotoğraf 53: Desenli kara lastik	61
Fotoğraf 54: Naylon ayakkabı	61
Fotoğraf 55: Akçaabat yöresi kabalak/kukul sarmış erkek	63
Fotoğraf 56: Akçaabat yöresi abalı-cepkenli giymiş erkek	64
Fotoğraf 57: Akçaabat yöresi yelek ön kısım	65
Fotoğraf 58: Akçaabat yöresi yelek arka kısım	65
Fotoğraf 59: Akçaabat yöresi pantolon/zıpka ön kısım görünümü	66
Fotoğraf 60: Akçaabat yöresi pantolon/zıpka arka kısım görünümü	67

Fotoğraf 61: Akçaabat yöresi gömlek	68
Fotoğraf 62: Akçaabat yöresi kalçın/tozluk	69
Fotoğraf 63: Akçaabat yöresi sabuk/selenk	70
Fotoğraf 64: Akçaabat yöresi çizme	71
Fotoğraf 65: Akçaabat yöresi çizme	71
Fotoğraf 66: Akçaabat yöresi kıl çorap	72
Fotoğraf 67: Akçaabat yöresi yün çorap	73
Fotoğraf 68: Hamayıl kutusu.	74
Fotoğraf 69: İşlenmemiş muska	75
Fotoğraf 70: Akçaabat yöresi boğazlık takılı kadınlar	75
Fotoğraf 71: Akçaabat yöresi sırtında kaytanla torunu taşıyan kadın.....	76
Fotoğraf 72: Akçaabat yöresi püskülle süslü kaytan	77
Fotoğraf 73: Akçaabat yöresi sırtında kaytanla ot taşıyan kadınlar.....	78
Fotoğraf 74: Akçaabat yöresi erkek kıyafetinde hamayıl	79
Fotoğraf 75: İşlenme aşamasında hamayıl.....	79
Fotoğraf 76: Hamayıl ve muskalar.....	80
Fotoğraf 77: Akçaabat yöresi erkek horon ekibi takısı köstek zincirleri	81
Fotoğraf 78: Çerkez kayışı ve yağdanlık	82
Fotoğraf 79: Akçaabat yöresi kama, sivri bıçak	83
Harita 1: Akçaabat ve yöresi	5

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Kadın başlığı fes	15
Çizim 2: Akçaabat yöresi çömber.....	17
Çizim 3: Akçaabat yöresi yaşmak bağlama	21
Çizim 4: Akçaabat yöresi yelek	26
Çizim 5: Yeleğin iç kısmını oluşturan pazen desen çizim	29
Çizim 6: İşlik-içlik	31
Çizim 7: Akçaabat yöresi gömlek	33
Çizim 8: Cumalık gömleği	35
Çizim 9: Fistan	39
Çizim 10: Akçaabat yöresi cepken-libade-isparel	40
Çizim 11: Kara Lastik cizlavet/cızlavit.....	60
Çizim 12: Çerkez kayışı	82
Çizim 13: Yağdanlık	84
Çizim 14: Kavlık ve aksesuarları	84

KISALTMALAR

A.Ü. : Atatürk Üniversitesi

Bkz. : Bakınız

Bel. : Belediye

cm. : Santimetre

Çev. : Çeviren

GŞÜ.: Gümüşhane Üniversitesi

Haz. : Hazırlayan

m. : Metre

M.Ö.: Milattan Önce

MEB.: Milli Eğitim Bakanlığı

Res. : Resim

s. : Sayfa

ss. : Sayfa Sayısı

S. : Sayı

T.C : Türkiye Cumhuriyeti

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

Vb. : Ve benzeri

y.y. : Yayın/ Basım Yok

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Karadenizin sahil ilçesi olan Akçaabat ve yöresine has geleneksel kılık-kıyafet özelliklerinin Türk süsleme sanatları açısından incelenmesi, tez çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmamızda yöreye ait geleneksel kılık-kıyafetler hem özellikleri bakımından hem de kültürün kıyafetler üzerine etkisi ve yansıması bakımından etraflıca ele alınmıştır.

Akçaabat ilçesi, Trabzon'un yüz ölçümü bakımından ikinci büyük ilçesidir. Geçmişinde kadim bir kültürü bünyesinde barındırmış olan Akçaabat, kültürel değerleri ve sosyo-ekonomik özellikleri ile öne çıkan bir liman kentidir.

Kültürel yapı, kıyafet alışkanlıklarını hem etkilemekte hem de bundan etkilenmektedir. Kıyafelerin tasarımında ve çeşitlenmesinde coğrafi ve iklimsel özellikler yanında kültürel etmenlerde etki sahibidir. Hatta çoğu kez kültürel etmenler daha etkilidir.

Milli kültür, bir toplumu millet yapan ve o toplumu şahsiyet sahibi kılan en temel unsurdur. Kaynağını ait olduğu milletin tarihi mirasından, dini, ahlaki değerlerinden, sanat ve geleneklerinden alan milli kültür, aynı zamanda milli dayanışmanın, milli birlik ve beraberliğin de temelidir. Milli şuur da demek olan kültür, millet olma bilincinin temel dinamiğidir. Millilik bilinci bir milletin istiklal ve bağımsızlığının en önemli teminatı hükmündedir.¹ Bu bağlamda millilik bilincin oluşmasına ve muhafaza edilmesine katkı sağlayan kültür ve sanat değerlerinin² maddi kültürün önemli öğelerinden biri de kıyafet kültürüdür. Kıyafet kültürünün yöre yöre tahlili, tespiti milli kültürümüzün daha iyi kavranmasına imkan verecektir. Çalışmamızın amacına hizmet edeceğine inanıyoruz.

¹ Şakir Şevket, *Trabzon Tarihi*, İsmail Hacıfettahoğlu (haz.), Kurtuba Kitap, İstanbul 2013, s. 13.

² Haydar Gedikoğlu, *Akçaabat Folkloru*, Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 2012, s. 14.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamız Akçaabat kültürünün kıyafet özelliklerine ve yöre kıyafetlerine yansımaları tespit etmeye yönelik bir alan araştırmasıdır.

Alan araştırmasına dayalı olarak Akçaabat yöresine yapılan saha ziyaretlerinde ilgili kişilerle görüşme tekniği ve gözlem yöntemi kullanılmıştır. Görüşme öncesinde yapılan ön çalışma doğrultusunda sorulacak sorular ve yapılacak gözlem, yöre şartları da dikkate alınarak planlanmıştır. Yöreye has kıyafetlerin tespit edilip, kayda alınması sürecinde mümkün olduğunca kaynak kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Yöre kıyafetleri hakkındaki bilgi kaynak kişilerin izinleri doğrultusunda fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazı gibi elektronik aletler aracılığıyla elde edilmiştir. Yöresel kıyafetler, öncelikle kütüphaneler, kaynak kişiler, Trabzon Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü yayınları, belediyelere bağlı kültür ve sosyal işler müdürlükleri, akademik çalışmalar ve yöreyi tanıtmayı konu edinmiş yayınlar taranarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler, kaynak kişilerden edinilen bilgilerle birlikte değerlendirilmiştir. Kadın ve erkek kıyafetleri kendi içerisinde tasnif edilerek liste oluşturulmuştur. Alan araştırması, yaklaşık 6 aylık bir sürede tamamlanmıştır. Yoğun olarak yaz döneminde gerçekleştirilen saha ziyaretlerinin periyodu kaynak şahıslardan alınan dönütlere ve yörede yapılan şenlik ve kültürel etkinliklere göre planlanmıştır. Özellikle yaz dönemlerinde düzenlenen yayla şenliklerine katılım sağlayarak Doğu Karadeniz ve Akçaabat'a ait geleneksel kıyafetler yerinde gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamında, M. Lermioğlu'nun "*Akçaabat Tarihi*", H. Gedikoğlu'nun "*Akçaabat*" ve "*Akçaabat Folkloru*", Z. Toplal'ın "*Sargana'dan İşgale Akçaabat*", S. Cihanoğlu'nun "*Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları, Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamlar, Barlar ve Halaylar*", M. Duman'ın "*Trabzon Halk Kültürü*" ile R. E. Koç'un "*Türk Giyim Kuşam ve Süsleme Sözlüğü*" istifade edilen kaynaklardan bazılarıdır.

3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Çalışmamız, Trabzon Akçaabat ilçesi sınırları içindeki geleneksel kadın ve erkek kıyafetlerini Türk süsleme sanatları açısından incelenmesini konu edinmektedir. Bu bağlamda araştırma verileri, bizzat araştırıcı tarafından 2015 ve 2019 yıllarında Akçaabat ve yöresine yapılan saha ziyaretlerinden elde edilen materyallerden oluşmuştur.

Saha ziyaretlerinde Akçaabat yöresi geleneksel kadın ve erkek kıyafetlerinin, günlük, özel günler, şenlikler, düğün dernek, çarşı pazar kullanımları dikkate alınarak kaynak kişiler ve gözlemler vasıtasıyla tespiti yapılmış sonrasında tahlil ve değerlendirme yapılmıştır. Araştırma kapsamında ele alınan Akçaabat'a ait yöresel kıyafetlerin, komşu yöre kıyafetleri ile benzer ve farklı yönleri kaynak kişiler ve yapılan araştırmalar ile mümkün olduğunca karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKÇAABAT TARİHİ VE GELENEKSEL SÜSLEME SANATLARI

1.1. Akçaabat'ın Tarihi ve Coğrafyası

Doğu Karadeniz'in en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Akçaabat, eski kaynaklarda Platene, Platana, Blaten, Blatan, Platna, Platina ve Potla biçiminde geçmektedir. Bu isim Farsça ve Türkçe'de Pulathane ya da Polathane biçimine dönüşerek günümüze ulaşmıştır.³ M.Ö. 500 dolaylarında yerleşim yerini ele geçiren Persler yöredeki ak badanalı evler sebebiyle şehre Akkent, Akbelde, Akyurt anlamında Akçaabat ismini vermişlerdir. Bununla birlikte Akçaabat ismi ile ilgili farklı rivayetler de bulunmaktadır.⁴

Tarihi boyunca Akçaabat sırasıyla, Miletler, Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Komnenos'ların egemenliği altına girmiştir. 250 yılı aşkın bir süre hüküm süren Trabzon Komnenos Prensiği 26 Ekim 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethi ile sona ermiştir.⁵

1461'den 19. yüzyılın başlarına kadar Trabzon ve çevresi, ufak tefek korsan saldırıları dışında herhangi bir düşman saldırısına maruz kalmamış, yaklaşık 350 yıl sakin bir dönem geçirmiştir. Bu sükunet, Rusların 1810 tarihinde Trabzon'u işgal amacıyla oldukça donanımlı bir çıkartma kuvvetiyle, Sargana mevkiine asker çıkartmasıyla bozulmuştur. Bu saldırı literatüre "Sargana Çıkartması" olarak geçmiştir.⁶ I. Dünya savaşı sırasında Doğu Karadeniz'i işgale kalkan Çarlık Rusya kuvvetleri önce 18 Nisan 1916'da Trabzon'u iki gün sonra 20 Nisan 1916 tarihinde

³ Haydar Gedikoğlu, *Akçaabat*, Atilla Bölükbaşı (haz.), Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 1996, ss. 37-40.

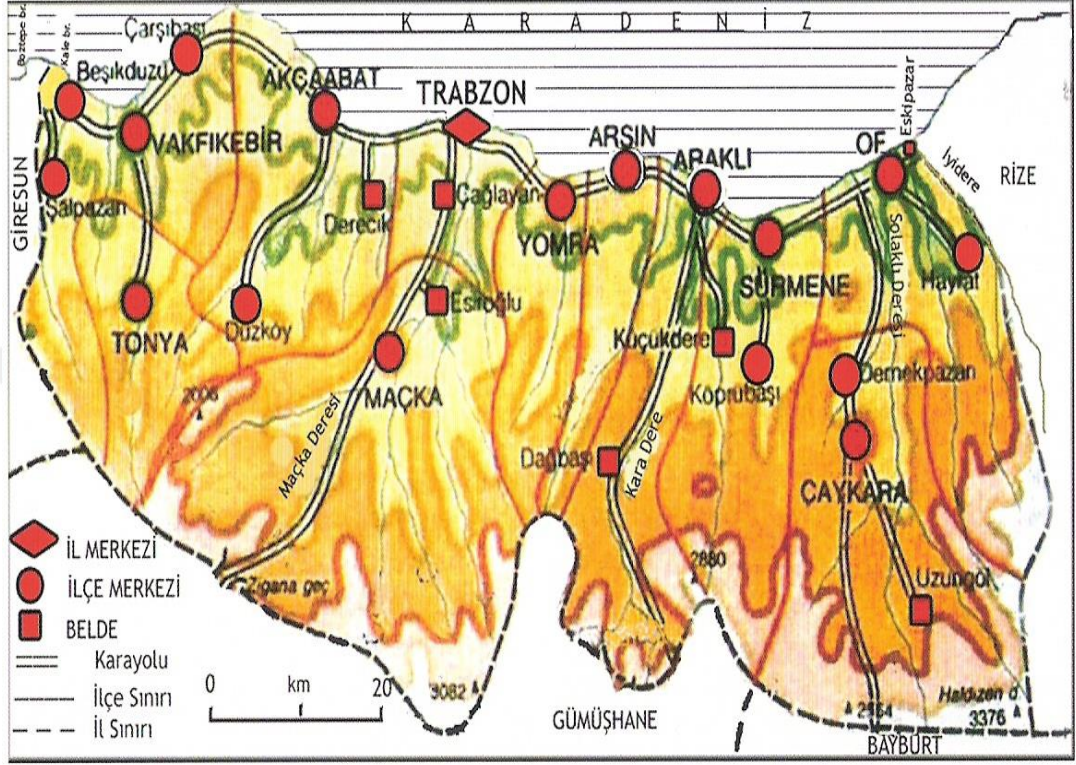
⁴ Şevket, *Trabzon Tarihi*, s. 85. "Trabzon hükümeti put-perestlerin elinde iken bu kasabanın halkı platana denilen kavak ağacına tapınmakta oldukları cihetle nahiyenin ismi, o ağaca nispet edilmiştir."

⁵ *Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, "Trabzon", [Broşür], 2013, ss. 10-11.

⁶ Zehra Topal, *Sargana'dan İşgale Akçaabat*, Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s. 7.

de şehir Akçaabatı işgal etmiştir. Ancak bu işgal uzun sürmemiş ve 17 Şubat 1918’de düşman işgalinden kurtulmuştur.⁷

Akçaabat, batısında Çarşıbaşı, güneyinde Düzköy ve Maçka ile çevrilidir. Batısında bulunan Yoroş Burnu nedeniyle doğal liman özelliğine sahiptir.

Harita 1: Akçaabat ve yöresi (Kaynak: Trabzon İl Yıllığı 2006: 26)

Karadeniz Bölgesinde yer almasına ve coğrafi olarak bu bölgenin özelliklerini taşımasına rağmen Akdeniz iklimi özelliklerini de gösteren ilçenin yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılıktır. Bu iklim özelliğinden dolayı Akçaabat’ta zeytin ve narenciyede yetişebilmektedir.⁸

TÜİK tarafından 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Tespiti sonuçlarına göre Akçaabat’ın nüfusu 62.559 (%50,63) kadın, 60.993 (%49,37) erkek olmak üzere toplam 123.552 olarak tespit edilmiştir.⁹ Bu nüfusla Akçaabat, Trabzon’un ikinci kalabalık ilçesidir.¹⁰

⁷ Mustafa Duman, *Trabzon Halk Kültürü*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2011, s. 30

⁸ Muzafer Lermioğlu, *Akçaabat, Akçaabat Tarihi ve Birinci Genel Savaş Hicret Hatıraları*, İstanbul 1949, s. 46.

⁹ “Nüfus bilgileri ve ekonomik yapı”, <https://www.akcaabat.bel.tr/nufus-bilgileri-ve-ekonomik-yapi-38s.htm> (12.04.2018).

¹⁰ “Nüfus durumu”, <http://www.akcaabat.gov.tr/nufus-durumu>, (12.04.2018).

Akçaabat, Osmanlı dönemi sivil mimarisinin önemli örneklerine sahiptir. Tarihi merdivenleri, duvarları, çeşmeleri ve Orta mahalle evleri ile tarihi dokusu bozulmamış eserleri bulunmaktadır.

Doğal limanı, sera gölü, festivalleri, yayla şenlikleri, köftesi, kemeçesi ve horon oyunu ile öne çıkan ilçe önemli bir turizm merkezidir.

1.2. Doğu Karadeniz Yöresi Kıyafet Kültürü

Doğu Karadeniz Bölgesi, batıdan doğuya doğru Ordu, Giresun, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Rize ve Artvin illerini içine almaktadır. Karadeniz'in dağlık kesimini oluşturan bölge de, denize dik doğrultuda derin vadiler uzanmaktadır. Bu fiziki coğrafya vadiler sayesinde sahile ulaşım imkanı sunarken denize paralel ilişki kurmayı zorlaştırmaktadır. Bu yüzden bir tepenin ya da sırtın her iki yamacındaki evler köyler arasındaki ulaşım imkanı oldukça kısıtlıdır. Dağınık yerleşime neden olan yer şekilleri, aynı zamanda köyler arasında bir takım sosyo-kültürel farklılıkları da beraberinde getirmiştir. Bu farklılıklardan biride kıyafet tercihi konusudur. Nitekim bu konu ile ilgili olarak Salman, şu yorumda bulunmaktadır;¹¹

Anadolu'da oldukça zengin bir çeşitlilik gösteren kültürel değerlerden biri de, her yörede ve bölgede farklılık gösteren geleneksel giysi kültürü olmuştur. Bölgeler arasındaki çeşitlilikler ve renklilikler, kendini bu yöresel kıyafetlerde de ön plana çıkarmaktadır. Karadeniz bölgesinde yaşayanların da kendine özgü bir giysi kültürü sergilediği gözlerden kaçmaz. Özellikle Orta Karadeniz ve Doğu Karadeniz geleneksel giysilerinin, bir takım benzerlikler taşıdıkları görülmektedir. Bu benzerlik kadın giysilerinde az olmakla birlikte, erkek giysilerinde daha fazla olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorlu bir coğrafyada yaşayan Karadenizliler, geleneksel giyim kuşamlarını özellikle kırsal kesimde yaşatmaya devam ettirmektedirler.

Yeme içme kadar doğal bir ihtiyaç olan giyinme ihtiyacı, insanoğlunun ekonomik, coğrafi ve kültürel değerlerine göre şekillenip biçim almaktadır.¹² Doğu Karadeniz bölgesinin zorlu tabiat şartları sert iklim koşulları kıyafette kendini göstermiş ve bölge insanı kıyafeti bu zor coğrafi koşullara göre biçimlendirmiştir.

Karadeniz yöresinde görülen geleneksel giysilerin kökeni oldukça eskilere dayanmaktadır. Osmanlı döneminden kalan giysi kültürü, ufak tefek değişikliklere rağmen ana çizgi olarak Osmanlı dönemi kültürünün devamını yansıtmaktadır. Teknolojinin kumaş dokumacılığına ve konfeksiyona yansısıyla, kıyafetteki

¹¹ Fikri Salman, "Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 19, Erzurum, 2007, s. 178.

¹² Emine Ketenci Koçak, "Ankara İli Gölbaşı İlçesinde Bulunan Bindallılar (Harbalılar) ve Çağdaş Kadın Giysi Tasarımlarına Yansımaları", *Halk Kültüründe Giyim-Kuşam Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Eskişehir, 15-17 Aralık 2006, s. 33.

geleneksel ögelerde bir takım değişiklikler karşımıza çıkmış fakat giysilerdeki geleneksel ana çizgi bozulmamıştır.¹³

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Doğu Karadeniz bölgesinin zorlu coğrafya koşulları, kıyafette kendini göstermiş, bölgede yaşayan insanlar içinde yaşadıkları coğrafyaya uygun kıyafet tasarımlarını ortaya koymuşlardır. Bölgenin kıyı kesiminde ince, yüksek olan iç kesiminde ise kalın dokumalar tercih edilmiştir.¹⁴

Doğu Karadeniz geleneksel kadın kıyafetlerinde kalın dokuma kumaşlar görülmektedir. Yöre kadınlarının giydiği özellikle peştamal, kuşak ve libadeler bir gereksinimden doğmuş unsurlardır. Örneğin Karadeniz kadınının ihtiyaç anında yük taşıma amaçlı kullandığı kuşaklar, bellerine ve sırtlarına doladıkları ipler beli sıkı tutması ve kalın dokuma olması bakımından önem arz etmektedir.

Hergün faaliyet halinde bulunan kadınlar tarlada, mutfakta, yolda, pazarda, belinde taşıdığı peştamali oldukça süslü olmasının yanında ayrıca çalışırken kıyafetlerini kirlenmekten koruyan iyi bir önlük¹⁵ görevini üstlenmiştir. Peştamal, bele bağlanması nedeniyle 'futa' olarak da adlandırılır. Futa Karadenizli kadın için, tarlada, bahçede, evde ve dışarıda, günlük yaşantısında vazgeçemediği bir giysidir. Tarlada çalışırken topladığı ürünleri içine koyduğu (iki serbest uçtan tutarak yapılan) bohça görünümünde bir önlüktür.

Doğu Karadeniz'in bazı bölgelerinde yakın zamana kadar giyilmiş, üçetek ve çarşafa hala rastlamak mümkün olsada kimi yörelerde özel günlerde genç kızlar üçgen katlanmış kuşak, onun üzerine de peştemali bağlayarak başlarına oyalı çember örtmektedir.¹⁶ Ayakkabı olarak kullanılan çapula yahut yemeni adı verilen iskarpinleri giyerken bugün artık şehir modasına uygun fantazi iskarpinler giymeye başlamışlardır.¹⁷

Kıyafet üzerinde kullanılan aksesuarlar kıyafette dikkat çeken önemli bir husustur. Trabzon yöresinde Müslüman köylü kadının giysisinde ilk göze çarpan,

¹³Özhan Öztürk, "Karadeniz Bölgesi Geleneksel Giyim Kuşam Sözlüğü", 29 Ağustos 2017, <http://ozhanozturk.com/2017/08/29/karadeniz-bolgesi-geleneksel-giyim-kusam-sozlugu/>. (18.02.2018), s. 4.

¹⁴ Öztürk, Karadeniz Bölgesi Geleneksel Giyim Kuşam Sözlüğü, (18.02.2018).

¹⁵ Selim Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamarlar, Barlar ve Halaylar*, T.C Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2004, s. 93.

*Futa: İpekli Peştamal

¹⁶ Neriman Görgünay, *Geleneksel Türk Giyim Tarihi*, Grafmat Basım, İzmir 2008, s. 307.

¹⁷ Tevfik Vural Ciravoğlu, *Trabzon Folkloru Gelenekler ve Halk Edebiyatı Örnekleri*, Somkitap, İstanbul 2009, s. 237.

özgünlükleri kadar sanatkârane ve işi bilen biri tarafından ince işçilikle yapılan takılardır. Takılar Trabzon kadını için önemli ve gereklidir. Geleneksel kıyafette kaytanlar, kolanlar iş gereği kıyafette bulunan aksesuarlardandır. Kaytanların renkleri ve püskülleri Karadeniz insanının canlılığını simgelemektedir.¹⁸

Osmanlı dönemi erkek giyimi Trabzon'dan farklı değilken kadın giyimi Trabzon'un batısı ile benzerdir. Günümüzde büyük ölçüde geleneksel kıyafet terk edilmişse de Osmanlı döneminde Trabzon yöresi giyim-kuşamı, Ünye ile Hopa arası giyim kuşamının genel özelliklerini büyük ölçüde yansıtmakta ve *Laz kıyafeti* olarak adlandırılmaktadır.¹⁹

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kullanılan giysilerin özellikle erkeklere ait olanları arasında büyük benzerlikler olduğu dikkati çekmektedir. Rize bölgesi erkek giysileri, bilhassa Trabzon erkek kıyafetleriyle büyük oranda benzerlikler sergilemektedir. Ordu ve Giresun yöresi erkek kıyafetleri de Rize erkek kıyafetleriyle benzer özellikler taşıması açısından kayda değerdir. Artvin yöresi erkek kıyafetlerine gelince özellikle başlık bakımından Rize erkek kıyafetlerini andırmaktadır.

Bölge erkekleri eskiden zıpka, mintan, kaytanlı yelek, ayağa çap(b)ula giyerken; başlarına da siyah koyu renkte çuhadan yapma başlık bağlamıştır. Şehirli erkekler ise ağıl geniş şalvar üstü kısmı da uzun ceket yahut kürk giyerken, başlarına abani sarık sarmıştır. Şehirde ayakkabı ve çapula yerine umumiyetle galoş tabir edilen bir çeşit fotin giyildiği görülmektedir.²⁰

Doğu Karadenizde kıyafet kültürünü yayla şenliklerinde görsel bir şölen havasında görebilmekteyiz. Şenliklerde her yöre kendi kıyafetini sergilemektedir. Yayla şenliklerine gelen insanların kıyafetine bakılarak hangi yöreden katıldıkları anlaşılmaktadır. Eskiden basit, tabii renkleriyle ortaya konulan giyim-kuşam öğelerinin, zamanla coğrafi bölgeye, iklime, gelenek göreneklerine göre renklendiğini söyleyebiliriz.²¹ Geleneksel kıyafetlerde olduğu gibi törene bağlı olarak yaygın kullanılan canlı renkler ve çiçekli motifler öne çıkmaktadır. Fistan, yelek, peştamal ve lastik ayakkabılarla canlı renklerin bir araya gelmesi giysi bütünlüğünü tamamlamaktadır. Yayla şenliklerinde görülen yerel kıyafetlerin özellikle kadınlar ve

¹⁸ Marie De Launay, *1873 Yılında Türkiye'de Halk Giysileri Elbise-i Osmaniye*, Osman Hamdi Bey (Çev.), Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1999, s. 302.

¹⁹ Öztürk, Karadeniz Bölgesi Geleneksel Giyim Kuşam Sözlüğü, (18.02.2018).

²⁰ Ciravoğlu, *Trabzon Folkloru Gelenekler ve Halk Edebiyatı Örnekleri*, s. 237.

²¹ Baybars Gülensoy, "Türk Dünyası Giyim-Kuşam Üzerine", *Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyum Bildirileri*, Ankara, 22-23 Aralık 1994, s. 202.

genç kızlar tarafından modaaya uygun bir biçimde horon havalalarında sergiledikleri görölmektedir.²²

1.3. Kıyafet ve Sanat İlişkisi

Giyim; yiyecek ve barınma gibi insanoğlunun en temel ihtiyaçları arasında yer almaktadır. Tarih öncesi devirlerinden bu yana sürekli değışen ve gelişme gösteren giyim, zamanla ihtiyaç olmanın ötesine geçerek görsel bir beğeni oluşturacak nesnelere haline dönüşmüştür. İnsanoğlu önceleri doğa şartlarına göre korunma ve örtünme amaçlı giyinmiştir. Kişisel tercihler ve moda olgusu doğrultusunda değışen geleneksel giysiler giyinmenin ötesinde süslenmek ve tarz oluşturmak amacıyla da kullanılmaya başlamıştır.²³

Temel amacı vücudu korumak olan giysiler, ait olduğu toplumun sosyo ekonomik yapısı, inanç ve kültür değerleri, coğrafya ve iklim koşullarına bağlı olarak şekillenmiştir.²⁴

Sanat, insanoğlunun ürettiği yapıtlarda güzellik denilen hakikatin açığa çıkmasıdır.²⁵ Sanatın kıyafete yansması güzellik kavramının toplumun yorumlamalarıyla oluşmasıdır denilebilir. Türkler giysilerini oluştururken genellikle giysilerin model ayrıntılarından ziyade süsleme ayrıntılarına önem vermişlerdir.²⁶ Güzel görünmek her insanın yaratılıştan gelen tabii bir duygudur. Dolayısıyla insanoğlu, beğendiği ve kendini güzel göstereceğine inandığı her nesneyi, üzerinde vücudunda taşımaya ve elbisesine ya da bedenine takmaya özen göstermiştir.²⁷

Zengin kumaş ve süsleme özellikleri ile çok sayıda parçadan oluşan Türk halk giysileri başa, bedene ve ayağa giyilenler olarak ayrırabiliriz. Bu giysilerin bütünlüğünü sağlayan takılar ve kıyafetteki süslemelerdir. Süsleme, bir yapıyı, bir

²² Mehmet Akif Korkmaz, “Trabzon-Ağasar Kadın Giysileri”, *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken-Journal Of Word Of Turks*, 2/1, 2010, s. 342.

²³ Filiz Asuman Yılmaz, “Anadolu Geleneksel Kadın Kıyafetlerinden Cepken Formunun Uzakdoğu Geleneksel Origami Sanatı ile Sentezi” *Sanat ve Tasarım Fakültesi Dergisi*, S. 1, 2016, s. 52.

²⁴ Fatma Koç ve Emine Koca, “Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım”, *İdil Dergisi*, 5/19, 2015, s. 239.

²⁵ Metin Özen ve Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2011, s. 267.

²⁶ Koç ve Koca, “Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım”, s. 237.

²⁷ MEB, *El Sanatları Teknolojisi Geleneksel Türk Giysi Aksesuarları*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2012, s. 3.

eşyayı, kullanılış amacıyla birlikte daha güzel göstermek için çeşitli obje ve tekniklerle yapılan estetik çalışmaların tümü şeklinde tanımlanabilir.²⁸

Geçmişte işlevsel olarak giyilen kıyafetler günümüzde estetik kaygısı olan bir devrim haline dönüşmüştür. Örneğin geleneksel kıyafetlerden olan kara lastik (cizlavit) çeşitli süslemeler (çiçekli, renkli, işlemeli...) yapılarak tekrar piyasaya sürülmüş ve rağbet görmüştür.

²⁸ Fatma Koç, *Osmanlı İmparatorluk Dönemi Türk Çocuk Giysileri Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s. 149.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK SÜSLEME SANATLARI AÇISINDAN GELENEKSEL AKÇAABAT YÖRESİ KIYAFETLERİ

2.1. Türk Süsleme Sanatları Açısından Geleneksel Akçaabat Yöresi Kıyafetleri

Akçaabat yöresinde yaygın olarak giyilip kuşanılan yöresel kıyafetler, günümüzde ancak yüksek köylerde karşımıza çıkmaktadır. Akçaabat'ın geleneksel giysileri ve takıları, genellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'ne özgü giysilerin benzeridir. Bunlarla ilgili bilgiler, kişisel gözlemlerimize, yörede yaşayan eski insanların anlatılarına ve bazı kaynak kitaplarda yazılanlara dayanmaktadır.²⁹

Birçok yörede görülen bindallılar, cepkenler, kadife entariler Akçaabat yöresinde de görülmektedir. Daha çok kentli bayanlarca giyilen ipek ve kadife entariler, yöreye özgü altın ve gümüş işlemlerle süslenmektedir. Kent içinde gündelik giysi olarak yünlü, pamuklu, ipekli kadife entariler, beyaz patiskadan fistolu, kırmalı, dantelli gecelikler giyilmekte, başlara tepelik ve oyalı yazma bağlanmaktadır. Sokağa çıkıldığında giyilen ipek çarşafın üstüne 2-3 cm genişliğinde altın ve gümüş tellerle nakışlanmış peçeler kullanılmıştır. Evin tüm gereksinimlerini aile olanakları içinde karşılayan Akçaabat kadınının evinde bir dokuma tezgahı bulunmaktadır. Tezgahlarda ketan ya da keten denilen pamuklu bezlerle yünlü, ipekli kumaşlar kullanılarak dokunmaktadır. Yöre kadını kıyafetini ihtiyaca göre dikmektedir.³⁰

Günümüzde yalnızca horon ekiplerinin sırtında görülen yerel giysilerin 16. ve 17. yüzyılda kara ve deniz korsanlarınca giyilen giysilerden esinlenerek ortaya çıktığı öne sürülmektedir. 1640'da Trabzon'a gelen Evliya Çelebi de kent halkını giysilerine göre yediye ayırarak şöyle tasnif etmektedir:³¹

Bu şehrin halkı eskiden beri yedi fırkadır. Bir fırkası ayan ve beyzadelerdir ki samur kürklerle fahireler giyerler. Bir kısmı bilginler, salihler ve diğer hal sahibi kimselerdir. Üçüncüsü tüccarlardır. Azak, Kazak, Abaza ve Çerkezistan ve Kırım'a gelerek ticaret yaparlar. Çuha, ferace, konduş, dolama ve yelek giyerler. Dördüncü sanat erbabıdır. Hepsisi çuha, ferace ve bir çeşit hil'at giyerler. Beşincisi Karadeniz gemicileridir. Elbiseleri kendilerine hastır. Demirkoparan, şalvar, çuha, dolama, giyip astar sarık sararak deniz üzerinde ticaret yapar, kar ederler. Altıncısı, bağı, bahçesi olan

²⁹ Gedikoğlu, *Akçaabat Folkloru*, s. 285.

³⁰ Gedikoğlu, *Akçaabat Folkloru*, ss. 285-286.

³¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 372.

bahçıvanlardır. Çünkü bu şehrin Boztepe Dağları bağıktır. Yedincisi balık avcılarıdır. Çünkü Trabzonlu'lar balığı pek severler.

Theophile Deyrolle, 1869'lardaki gözlemlerini şöyle ifade eder,³²

Trabzonlu erkekler çapraz bir yelek üstüne kısa bir ceket giyer, bellerine geniş bir ipek kumaş sararlar. Ayak bileklerine kadar inen pantolonları geniş ve körüklüdür. Başlarına ipekli ya da sıradan bir bezle sarılı fes koyarlar. Köylü erkeklerin sırtında beyaz ya da kahverengi kaba yünlülerden giysiler, başlarına fes, sarık, başlık ya da koyun derisinden kalpaklar vardır. Kadınlar evlerinin dışında çarşafa bürünürler, hangi ulustan ve hangi dinden oldukları ayırt edilemez. Kimileri yüzlerini kara bir peçeyle örterler. Zenginler beyaz üzerine geniş kafesli ipek çarşaf, yoksullar ve köylüler, beyaz ve mavi kafesli bez çarşaf giyerler. Kadınların ev içi giysileri pek alımlıdır. Bir kadının ya da genç kızın serveti saçına ve boyuna takılan altınlarla ölçülür.

Akçaabat tarihte bir çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve geçmişten günümüze farklı dinlere mensup insanlarda değişik kültür zenginliği meydana getirmiştir. Doğa şartları, din etkisi, ekonomik ve sosyal faktörlere paralel olarak yaşama biçimindeki değişimler ayrıca yeni yerleştikleri bölgede toplum ile kültür alışverişi, azda olsa giyimde farklılığa ve çeşitliliğe yol açmıştır.³³ Her bir yöre kendi kültürünü, kendi geçmişini hayatına yansıttığı gibi giyim kuşamına da yansıtmaktadır. Farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış Akçaabat yöresi kıyafetlerine süsleme sanatı açısından bakıldığında, geçmişten kalan mirasın kıyafetleri üzerinde sergilediği görülmektedir. Akçaabattaki gözlemlerimize dayanarak özellikle köylerde geleneksel kıyafete sıkça rastlanıldığını söylemek mümkündür. Hatta eskinin geleneksel kıyafet alışkanlığının köylerde büyük ölçüde sürdüğü görülmektedir. Yöresel olarak kullanılan kadın ve erkek kıyafetlerinin bazı yörelerde günümüzde de kullanılmakta, bazı yörelerde ise düğün, dini-milli bayramlar, panayırlar, şenlikler ve asker törenleri gibi özel günlerde tercih edildiği gözlemlenmiştir.

Akçaabat kıyafetleri gezginlerin yazdıklarına ve yaşlıların anlattıklarına göre 1900'lü yılların yarısına kadar kadın giysileri, fistan/entari, üçetek, işlik, cepken, libade, şalvar, kuşak, keşan, peştamal, kaytan, fes, tepelik, tabla, çember, yazma, yaşmak ve yemeni; erkek giysileri ise kabalak, fes, aba, zıpka, işlik, mintan, yelek, sabuk, salenk ve çizme gibi isimler kullanılmaktaydı. Çarık çorap ve çapula denilen ayakkabıları hem kadınlar hem erkekler giymektedir. Akçaabat erkek giysileri çuha, şayak, karamanda, karamandola ve şaldan; kadın giysileri ise kadife, basma, pazen, kutni denilen dokumalardan, çamaşırlıklar ise ev tezgahlarından dokunan "ketan"

³² Gedikoğlu, *Akçaabat*, ss. 372-373.

³³ Görgünay, *Geleneksel Türk Giyim Tarihi*, s. 17.

adlı yerli bezden yapılmaktadır. Peştamallıklar bu tezgahlarda dokunup, çoraplar ise elde örülmektedir.³⁴

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından başlayarak kabalak ve fesler şapkaya, zıpkalar ve poturlar pantolona, abalar cekete, işlikler gömleğe, çarıklar, sabuklar, çizmeler, yemeniler ayakkabıya dönüşmüştür.³⁵ Kırsal kültürle birlikte var olan geleneksel giyim-kuşam öğeleri, teknolojinin henüz ulaşamadığı bölgelerde yaşamaya devam etmektedir.³⁶

Akçaabat yöresi giysileri, genelde Türk halk giysileri, keten, pamuk gibi bitkisel kökenli, yün, ipek ve deri gibi hayvansal kökenli, tel, sim, metal iplik gibi madensel kökenli doğal malzemelerden mamül zengin bir çeşitliliğe sahip sentetik malzemelerle süslenmektedir. Bölgelere göre çeşitlilik gösteren süslemelerde işleme, dokuma, sırıma (kapitone), aplike, kırma, büzgü, yamama, boyama, baskı, bağlama ve benzeri farklı teknikler kullanılmıştır. Süslemelerin sınıflaması yapılırken, kullanılan malzeme, kullanım yeri, yansıttığı mesaj, uygulanan teknik gibi çeşitli ölçütler esas alınarak tipolojik sınıflandırmalar yapılabilir. Türk halk giysilerinde kullanılan süslemeler, uygulama tekniği açısından altı grupta toplanabilir:

1. Dokuma teknikleri kullanılarak yapılan süslemeler
2. Dokumanın atkı ve çözgü iplikleri üzerinde oluşan iğneler ile (işlemeler - nakışlar) yapılan süslemeler
3. Örgü teknikleri kullanılarak yapılan süslemeler
4. Dikiş teknikleri kullanılarak yapılan süslemeler
5. Boya-baskı teknikleri ile renklendirilerek yapılan süslemeler
6. Giysi üzerine farklı malzemeler tutturularak yapılan süslemeler³⁷

Akçaabat geleneksel kıyafetinde kullanılan süslemeler özellikle makine dikiş tekniği kullanılarak yapılan süslemelerden oluşmaktadır.³⁸

İncelememize konu olan Akçaabat yöresi kıyafetlerini iki ana grupta toplayarak incelemek doğru olacaktır. Birinci grubu kadın kıyafetleri, ikinci grubu

³⁴ Gedikoğlu, *Akçaabat Folkloru*, ss. 285-286.

³⁵ Gedikoğlu, *Akçaabat Folkloru*, ss. 285-286.

³⁶ Yüksel Şahin, "Tarihin Tekerini Geriye Döndürmek: Moda Tasarımında Geleneği Yorumlama Sorunsalı" *Yedi Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, S. 13, 2015, ss. 27-32.

³⁷ Koç ve Koca, "Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım", ss. 242-243.

³⁸ Seval Uzun, *Kişisel Görüşme*, 27.04.2019.

ise erkek kıyafetleri oluşturacaktır.(başa, bedene ve ayağa giyilenler). Kadın kıyafetlerinin erkek kıyafetlerine göre bezeme özellikleri bakımından daha ağır basmaktadır.

2.2. Akçaabat Yöresi Kadın Kıyafetleri

Kültürün önemli bir parçası olan geleneksel kıyafetleri temsil eden yöresel giyim tarzları, geçmişten günümüze kültürü yansıtan en başat değerlerdendir. Her ülkenin kendine has giyim tarzı olduğu gibi ülke içerisinde yöresel giyim ve kuşamın şekillendiği görülmektedir. Sözelimi Anadolu'da hemen hemen her köyün “takım giyeceği” birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar, biçim, desen, renk, motif ve kullanım bakımından da kendisini belli etmektedir.³⁹

Kadının giyimi, başından ayağına kadar takılarıyla da tamamlanan bir bütündür. Kadın nerede ne giyeceğini, kıyafetine hangi aksesuarı kullanacağını toplumda iz bırakmış anlatım biçimleriyle öğrenmektedir. Kadının bu konuda en büyük yardımcısı ise kendisinden bir önceki kuşaktır. Bölge özellikleri bu konuda önemli bir göstergedir.⁴⁰

Akçaabat yöresinde kullanılan gündelik giysiler biçim yönünden diğer ilçelerde kullanılan kıyafetler ile birbirine benzemektedir. Bayan giysilerinde, kıyafette sosyal konumunu belirleyen biçim ve renk değişiklikleri de görülmektedir. Örneğin genç kızlar allı, morlu, sarılı, mavili, çiçekli, göz alıcı dokumaları seçerken evli bayanlar ve yaşlılar kırmızı, kahverengi, yeşil gibi daha koyu renk dokumalardan yapılan giysiler giymektedir. Gündelik kıyafetlerin yanı sıra yörede bazı varlıklı bayanların ‘bayramlık’, ‘düğünlük’ ve ‘görümlük’ denilen giysileri mevcutken gelir düzeyi düşük olanlar, daha ucuz dokumalardan yapılan giysileri bulunmaktadır. Püsküllü kaytanlar, bel bağları, gümüş ya da altın kemerler, altın liralara, beşbirliklerde ise kıyafetin tamamlayıcı unsurlarıdır. Dışarıdan bakılınca kimin genç kız, kimin gelin, kimin orta yaş, kimin dul, kimin yaşlı olduğu kolayca anlaşılmaktadır.⁴¹

³⁹ Baybars Gülensoy, “Türk Dünyası "Giyim-Kuşamı" Üzerine”, *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1994, ss. 202-203.

⁴⁰ Öznur Aydın, *Anadolu'da Giyim Kültürü*, s. 1. <http://www.idesanat.com/images/upload/su8402.pdf> (06.09.2018).

⁴¹ Gedikoğlu, *Akçaabat Folkloru*, ss. 286-304.

2.2.1. Fes

Alın çizgisinin üstüne kadar inen küçük bir kadın başlığıdır. Kadifeden ya da kalın yünlü kumaşlardan yapılır. Kullanılan kumaşın rengi koyu kırmızıdır. Tepesi ve kenarları püsküllerle süslenen feslere *püsküllü bela* denir. Fesin ön yüzü çeşitli paralarla süslenir.⁴² Günümüzde kullanımı ilçede yok denecek kadar azdır.⁴³

Çizim 1: Kadın başlığı, fes (N.Gümüş 2018)

Akçaabat'ın Çiçeklidüz köyünden Z. Aydın, fesin eskiden genç kızlar ve bekarlar tarafından kullanıldığını belirterek, düğünlerde ve şenliklerde takılan feslerin liralarla süslendiğini ifade etmiştir.⁴⁴

2.2.2. Çömber (Yemeni/Çomber)

Kadın baş örtüsünün çeşitli adları vardır. Bunlardan bilineni yazmaların aynısı olan çömberdir. 'Çomber' sözcüğüyle de anılır. İnce tülbent üstüne basılan çeşitli desenlerle süslüdür. Kıyıları iğne oyasıyla çevrenir.⁴⁵ Yörede başörtü (Tülbent), yemeni, yazma olarak da bilinir. İnce ve seyrek dokunmuş, üzerine kalıpla basılmış, elle boyanmış yaprak ve çiçek motifleri bulunan, etrafı çeşitli renklerde ince boncuk, metalik beyaz pul ve iğne oyalarıyla süslü, başta siyah olmak üzere değişik

⁴² Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 383.

⁴³ Kamile Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2015.

⁴⁴ Zehra Aydın, *Kişisel Görüşme*, 27.04.2019.

⁴⁵ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 383.

renklerdeki bezdir.⁴⁶ Bariz bir farkının olmamasına rağmen çömber çiçek desenli olabilirken yaşmak tek renkle olmasından dolayı ayırt edilmektedir. Günümüzde gençler çömberi omuzlarının iki yanına doğru indirmektedir.⁴⁷

Fotoğraf 1 : Akçaabat yöresi çömber

⁴⁶ Trabzon İl Yıllığı, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 2006, s. 355.

⁴⁷ Aycan Ocak, *Kişisel Görüşme*, 21.05.2018.

Fotoğraf 2 : Akçaabat yöresi, çömber

Çizim 2: Akçaabat yöresi, çömber (N. Gümüş 2018)

Fotoğraf 3 : Akçaabat yöresi çömber bağlama
(K. Yılmaz 2018)

Metal pullu çömberlerde naylon ipe kenarları işlemeli oyalar vardır. Çömberin işlenmesine dallı oyalı denildiği gibi pullu çömber işlenmesi de denilmektedir.⁴⁸

Akçaabat'ta yaşlı kadınların çömber bağlama modeli yaşmakla benzerdir. Genelde gündelik çömber takan yaşlılar, çömberleri baş üstüne düğüm olarak bağlamaktadır.⁴⁹ Tonya ve Şalpazarı köylerinde çömberlerin üstüste iki örtü şeklinde sarıldığı görülmektedir.⁵⁰

⁴⁸ Yeter Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2015.

⁴⁹ Kamile Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2015.

⁵⁰ Trabzon İl Yıllığı, 1967, s. 81.

Fotoğraf 4: Akçaabat yöresi, çömber bağlamış yaşlı kadın

Fotoğraf 5: Akçaabat yöresi, çömber bağlama

2.2.3. Yaşmak

Yaşmak bezi denilen tülbentten yapılır. Çevresi pullu ya da boncuklu oyalarla çevrenir. Üçgen biçiminde katlanarak başa sarılır. Yaşmağın uçları arkasından dolanarak ya enseye ya alın üstüne ya da kulak arkasından aşağı indirilerek çene altına bağlanır.⁵¹

Fotoğraf 6: Yöresel pullu yaşmak

Akçaabat yöresinde genelde çömberle yaşmağın arasında bariz bir fark görülmemektedir. Bir çeşit baş örtüsü olan yaşmak Şalpazarı ve Tonya da yaşmağı başa üstüste takıp kullanıldığı da bilinmektedir.

⁵¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 383.

Çizim 3: Akçaabat yöresi yaşmak bağlama (N. Gümüş 2018)

Fotoğraf 7: Düzköy ilçesi Çal köyü yaşmaklı kız

Fotoğraf 8: Akçaabat, yaşmak bağlayan yaşlı kadın (L. Küçükaslan 2016)

Genelde yaşlı kadınlar baş bağlamalarının sadece bir kaç düğümle bırakır. Gençler ise pullarını daha çok göstermesi için başlarının üzerlerine düğüm atmadan gösterirler. Akçaabat'ta genellikle genç kızların yaşmak bağlama şekilleri, yaşmağın oylarını daha iyi göstermesi bakımından çömberin kenarlarını açarak başlarına sarmaları biçimindedir. Yöresel unsurlar göz önüne alındığında özellikle genç kızların kullandığı pulların daha dikkat çekici bir şekilde görünmesine olanak tanımaktadır.⁵²

⁵² Kamile Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 24.04.2019.

Fotoğraf 9: Yayla şenliklerinde yaşmak oylarını başının üstünde gösteren kızlar

Fotoğraf 10: Akçaabat yöresi tek renk ve pullu yaşmaklar

Kadınların başörtüsü olarak kullandıkları beyaz renkli ince tülbenttir.⁵³ Genellikle tek renk olarak kullanılır. Yaşmakta da çömberde de pullar ve boncuklar kullanılır fakat yaşmakta daha belirgin pullar kullanılırken çömberde naylon ipten yapılmış kenarlıklar daha belirgindir.

Şalpazarı ve Tonya köylerinde yazmaların püsküllerle süslendiği, daha gösterişli ve cıvıl cıvıl olduğu görülmektedir. Bu yazmalar genel olarak şenliklerde, eğlencelerde veya geleneksel kıyafetin ön plana çıktığı yerlerde boy gösterirler.⁵⁴

Fotoğraf 11: Tonya ve Ağasar yöresi yaşmak bağlama
(A. Ocak 2017)

⁵³ Hasan Kalyoncu, *Trabzon-Tonya Ağzının Dilbilgisel Özellikleri ve Tonya Sözlüğü*, Arkadaş Yayıncılık, Tonya 2001, s. 134.

⁵⁴ Aycan Ocak, *Kişisel Görüşme*, 21.05.2018.

Fotoğraf 12: Tonya ve Ağasar yöresi yaşmak bağlama
(A. Ocak 2017)

2.2.4. Yelek

Kolsuz ve genellikle önü açık, eteği bele kadar kısa, mintanın üstüne; ceket, salta, cepken altına giyilen bir giyim eşyasıdır. Uzunluğu bel hizasını geçmeyen bir giysidir. Bunun sebebi ise, bele bağlanan kuşağın görülmesinin istenmesidir. İçi divitin (pazen) astarlıdır. Akçaabat yelek genel olarak bir rengi olmamakla beraber her yörede farklı renklerle giyilmektedir.

Akçaabat'a sınır olan Düzköy ilçesi Çal köylülerin giydiği yelekler sarı ve turuncu rengeyle ayırt edici özelliğe sahiptir. Yöre halkı, yayla şenliklerinde sarı ve turuncu işlemeli yelek giyen kadının hangi yöreden olduğunu anlamaktadır.

Fotoğraf 13: Akçaabat yöresi yelek

Çizim 4: Akçaabat yöresi yelek (N.Gümüş 2018)

Fotoğraf 14: Düzköy ilçesi Çal köyü yelek

Fotoğraf 15: Yayla şenlikleri'nde yelek giyen Akçaabat ve Çal'lı kadınlar

Fotoğraf 16: Akçaabat yöresi yeleklerin arka kısmından görünümü

Fotoğraf 17: Şalpaazarı yöresi yelek iç ve ön kısım

Fotoğraf 18: Şalpazarı yöresi yelek ön kısım

Yelekte astar olarak kullanılan pazen kumaşı, yeleğin dışına dikilen kumaş rengi ile bir bütünlük sağlamalıdır. Yelek, güneşli havalarda tersten giyilmektedir. Çünkü rengi ve kumaşı solmaya müsaittir. İçindeki pazen kumaş ise yapı itibariyle güneş ışığına dayanıklıdır. Yelek, fişan ya da ceketin üzerine giyilir. Trabzon sahasında yeleğin, bugün de kullanıldığı yerler: Şalpazarı, Tonya, Düzköy ve Akçaabat' tır.⁵⁵

Çizim 5: Yeleğin iç kısmını oluşturan pazen desen çizim
(N. Gümüş 2018)

⁵⁵ Hicran Karataş, "Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü Üzerine Bir İnceleme", (yayımlanmış yüksek lisans tezi) Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 2010, s. 130.

Yelekler, müstakil olarak günlük hayatta kadınların daha çok ev içinde kullandıkları giysilerdir. Genel olarak günlük kıyafet olarak giyilen ve farklı renklerde olan örme yelekler her yaştan kadın tarafından giyilmektedir.

Fotoğraf 19: Akçaabat yöresi ev ortamında giyilen yelek
(K. Yılmaz)

2.2.5. İçlik (İşlik)

Fistan üstüne giyilen uzun kollu, göğüs altında birleşen çapraz yakalı bir üslüktür. Erkeklerin giydiği abanın benzeridir. Kadınların günlük olarak fistanın altına giydiği genel olarak ketenden yapılan süsü olmayan bir içlik giysisidir.

Daha çok sarı ya da kırmızı dokumalardan yapılır. Yakası, kol uçları, roba adı verilen omuz arkası iğne işi işlemlerle süslenir.⁵⁶ Bazı bölgelerde keten kumaştan dikilen bir iç giysisi adıyla bilinir. Günümüzde ‘Atlet’ olarak kullanılmaktadır.

⁵⁶ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 379.

Çizim 6: İşlik-İçlik (N. Gümüş 2019)

2.2.6. Gömlek / Ceket

Ceket ya da gömlek, içlik üzerine giyilen bir giysidir. Altına kırmalı etek ya da düz etek giyilir. Ceketin rengi ile kırmalı eteğin uyumlu olması gerekir. Ceketin yaka kısmının içinden içliğin düğmeleri görülmelidir. Bu şekilde ceketin daha şık olduğu düşünülür. Genelde kadınların giydiği bir kıyafettir. Genç kızlar tarafından çok tercih edilmez. Ceketin, robalı (Göğüs hizası ve omuz arası bölme) kullanılması esastır.

Fotoğraf 20: Akçaabat yöresi gömlek-cek

Genellikle Akçaabat horon kıyafetinde, yayla şenliklerinde ve düğün gibi özel günlerde kullanılan folklorik bir kıyafet olan gömlek, çoğunlukla siyah renkli oluşu ile dikkat çekmektedir. Gömlek, Akçaabat'ın geleneksel folklorik kıyafetlerinin başında gelmektedir.⁵⁷

⁵⁷ Seval Uzun, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2018.

Çizim 7: Akçaabat yöresi gömlek (N.Gümüş 2019)

Fotoğraf 21: Akçaabat yöresi gömlek

Fotoğraf 22: Akçaabat yöresi gömlek giyen kızlar

Ceketin göğüs hizasına denk düşen roba kısmı, nakışlarla bezelidir. Yakadan aşağıya doğru düz bir çizgi halinde sekizli ara nakışlar uzanır. Robanın içine, ince bir astar geçirilerek nakış yapılır. Bu astar sayesinde nakışlar, daha sert ve düzgün durur. Sanılanın aksine bu nakışlar, daha önceden programlanmış bilgisayarlı dikiş makinelerinde değil ayaktan hareketli kara makinelerde el işiyle yapılır.⁵⁸

2.2.7. Cumalık Gömleği

“Cumalık Gömleği” Akçaabat ve Düzköy sahasında kullanılan bir gömlek türüdür.

Beyaz patiska kumaştan dikilen Cumalık gömleğinin rengi beyazdır. Temizliği kumaşın dolayı zor olduğu için çarşı-pazar ve düğünlerde kullanımı tercih edilmektedir. Bu sebeple özenle kullanılması ve saklanması gerekir. Cumalık gömleğin altına “Cumalık etek” giyilir. Gömleğin üzerine beyaz yelek ya da renkli kumaş yeleklerden yelek giyilir. Oldukça süslü ve emek içeren bir gömlektir. Mahalli terziler tarafından, düz gömlek halinde dikildikten sonra kanaviçe işlemeyle süslenmektedir.

⁵⁸ Karataş, “Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü Üzerine Bir İnceleme”, ss. 104-106.

Çizim 8: Cumalık gömleği (N. Gümüş 2019)

Yaka hakim yakadır ve göğüs altına kadar düğmelidir. Yaka kısımları kanaviçe bezelidir. Yaka kısmında kullanılan kanaviçe motifler isteğe bağlıdır. Gömleği kullanan kişi tarafından yapılmakta ya da yaptırılmaktadır. Kanaviçe de kullanılan motifin ne olduğu isteğe bağlıdır. Kanaviçelerin etrafı ise nakış makinelerinde hazır nakış sıra dikimiyle yapılmıştır. Cumalık gömleği eteğiyle bir bütündür. Ayrı ayrı giyildiğinde de cumalık etek ve cumalık gömlek adını almaktadır.⁵⁹

⁵⁹ Karataş, “Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü Üzerine Bir İnceleme”, ss. 110-116.

Fotoğraf 23: Akçaabat yöresi cumalık gömleği ile horon eden kadınlar
(Kaynak: Akçaabat Bel. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü)

2.2.8. Fistan (Endare/Entari)

İç çamaşırların üstüne giyilen geniş bedenli, uzun kollu bir kadın giysisidir. Alt ve üst bölümleri bir bütün olarak dikilir. Etekleri diz kapağının altına, önden açılan yakası göğüs altına kadar uzanır. Fistanlık olarak çoğunlukla zengin desenli, çiçek dokumalar alınır. En beğenilen fistanlık dokuma *divitin* dir. Fistanların etek, yaka ve kol uçları iğne işlemleriyle süslenir. Yaka ve kollar düğmelerle iliklenir.⁶⁰ Bir bütün elbise olarak da giyilmektedir.⁶¹

Fistan ile cumalı gömleği arasındaki fark; fistanın daha renkli ve desenli kumaşlardan yapılması, cumalık gömleğini ise sadece beyaz kumaştan, yakaları ve etekleri kaneviçe işlemeli olmasıdır. Fistan, Trabzon yöresini kapsayan bir giysi iken cumalık gömleği sadece Akçaabat yöresine has olan bir giysidir.⁶²

⁶⁰ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 379.

⁶¹ Lütfiye Küçükaslan, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2015.

⁶² Seval Uzun, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2019.

Fotoğraf 24: Akçaabat yöresi pazenden yapılmış fistan

Fotoğraf 25: Akçaabat yöresi mavi saten fistan
(Şalpazarı benzeri)

Fotoğraf 26: Şalpazarı yöresine ait fistan

Şalpazarı yöresinde fistanlar, ışıltılı kumaştan yapılmaktadır. Kumaşın abartılı ışıltısı ve pileleri, fistanın Şalpazarı'na ait olduğunun göstergesidir.⁶³

⁶³ Seyyare Aktaş, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2018.

Çizim 9: Fistan (N. Gümüş 2018)

2.2.9. Cepken

Devrik yakalı, çift sıra düğmeli, bol işlemeli, bel üstüne kadar uzanan bir kadın üstlüğüdür. Çuha ya da kadifeden yapılır. Dikilirken içine ayrıca harç konulur. Kollu ve kolsuz olabilir. Önü, arkası ve kolları simlerle, sırmalarla işlenmektedir.⁶⁴

Cepken, gömleğin ya da fistanın üstüne giyilen bir çeşit cepkendir. Cepken uzun kollu, ön cephesi, omuzları, bilekleri, genellikle siyah manşetlidir. Manşetlerin üzerinde çeşitli süslemeler mevcuttur. Basma, pazen, dokuma keten ve kalın pamukludan kumaşlardan yapılır. Yaşlı kadınlar sade ve koyu renkte olanlarını tercih ederler. Buna libadi adı verilir. Kuşak ve peştemalın üzerine serbestçe bırakılır.⁶⁵

⁶⁴ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 379.

⁶⁵ Trabzon İl Yıllığı, 2006, (y.y), s. 356.

Çizim 10: Akçaabat yöresi cepken-libade-isparel (N. Gümüş 2018)

2.2.10. Libade

İçine pamuk konularak enine ve boyuna dikişlerle baklava dilimi biçiminde dikilen astarlı bir üstlüktür. Cepken biçimindedir. Kalın basmalardan ya da düz renkli pazenden yapılır. Daha çok yaşlı kadınlarca giyilir.⁶⁶ Akçaabatın bazı bucaklarında penye üstüklere libade denilmektedir.⁶⁷ (Bkz. Çizim 10)

2.2.11. İsparel

Çoğunlukla yaşlı kadınların kullandığı, boyundan bele doğru ön yakayı örten dikdörtgen biçiminde bir önlüktür.⁶⁸ Ayrıca İsparel, işliğin üzerine yapılan işlemlere verilen bir isim olarakta bilinir. Maçka'da bu giysi parçasına isparel adı verilir. Gömleğin veya fistanın üzerine giyilen bir çeşit cepkendir ⁶⁹(Bkz. Çizim 10)

⁶⁶ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 379.

⁶⁷ Haskız Kurt, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

⁶⁸ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 379.

⁶⁹“Trabzon Yöresi Giyim-Kuşam”, *Trabzon İl Kültür Turizm Müdürlüğü*, <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr> (10.09.2018).

2.2.12. Don/Şalvar

Eteğin ya da fistanın altına giyilen bir giysidir. Kadın şalvarları Kutnu kumaşlar, kadife ve pazenden yapılan fazla genişlemeyen bu şalvarların boyları Batı Karadeniz bölgesinde daha çok ayak bileğine kadarken, Doğu Karadeniz'e doğru boylarının diz kapağına çıktığı dikkat çekmektedir.⁷⁰ Akçaabatta her ikisinde tercih edilmektedir.

Fotoğraf 27: Akçaabat yöresi dizden boğumlu şalvar-don

⁷⁰ Gülçin Üstün ve Soneser Yurdakul, "Türk Geleneksel Giyim Kültürünün Bir Parçası Olan Şalvarın Türk ve Dünya Modasına Yansımaları", <http://www.ayk.gov.tr/pdf> (03.04. 2019), s. 1405.

Fotoğraf 28: Akçaabat yöresi dizden boğumlu şalvar giyen kadın
(Kaynak: S. Cihanoğlu)

Fotoğraf 29: Akçaabat yöresi ayak bileğine uzayan şalvar-don
(Kaynak: H.Yılmaz)

Yöre kadınlarınca kullanılan şalvar, biçim ve kullanım yönünden önemli ayrılıklar taşır. Başka yörelerde bir altlık olarak iç çamaşırların üstüne giyilen şalvar, yöremizde fistanın altına giyilen iç donu gibidir. Bu yüzden kimi köylerde şalvar yerine *don* sözcüğü kullanılır. Kısa ve uzun olmak üzere iki türlü şalvar giyilir. Uzun şalvar daha çok iç köylerde, kısa şalvar kıyı köylerinde görülür. Kasabada oturan yaşlı kadınların kimileri de kısa şalvar giyerler. Kısa şalvar diz kapağına kadar uzanan, paçalarının ucu büzgülü bir iç giysisidir. Yerel özellikler taşıyan uzun şalvar ise birbirine eklenen iki parçadan oluşur. Diz kapağına kadar uzanan bölümü kalın astardan, diz kapağından ayak bileklerine kadar uzanan bölümü çiçekli basmalardan ya da divitinden yapılır. Diz kapağından aşağı uzanan paça bölümü içe doğru kıvrılarak ucuna geçirilen ince uçurlarla diz kapağına bağlanır. Bu bölüm fistanın altından en çok bir karış dışa taşmaktadır.⁷¹

Fotoğraf 30: Akçaabat yöresi şalvar giyen horon ekibi
(Kaynak: Akçaabat Bel. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü)

Cumalık eteğinin altından gözüken kısım, diz altına kadar olan kısımdır ve fistoların altından kendini belli etmektedir. Şalvar çorabın içinde sokularak da giyilmektedir. Lastiği dizin altında bir bogum oluşturmaktadır.

⁷¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, ss. 379-380.

2.2.13. Peştamal (Oğluk)

Kadınların bellerine sardıkları bir önlüktür. Kuşağın üstüne sarılır. Günlük peştemaller pamuklu ve yünlü, süs için giyilenler ipekli kumaşlardan dokunur. Peştemaller enine ve boyuna uzanan çeşitli enli çizgilerle süslenir. Peştamal önden arkaya doğru, kuşağın sivri ucu görünecek biçimde sarılır. Yaşlılarla gençlerin peştemal sarımlarında az çok değişiklik görülür. Köy kadınlarının entarilerinin üzerine, bellerine bağladıkları, genellikle beyaz, kırmızı, enlice çizgili veya karelidir.⁷²

Fotoğraf 31: Akçaabat yöresi peştamal

Farsça “arka örten şey” anlamında “*püştmal*” sözcüğünden dilimize yerleşmiştir. Antik dönem Asur ve Mısır uygarlıklarına ait duvar tasvirlerinde figürlerin beline doladıkları dikdörtgen görünümlü peştemali anımsatan giysileri dikkat çekmektedir.⁷³

Peştamal üzerindeki bantlar yaklaşık 5–6 cm genişliğinde olduğu halde farklı yörelerdeki kullanıcıların alışkanlık talepleriyle 2–3 cm ya da 10–12 cm genişlikte bantlar da görölmektedir. Bu şeritlere “kolon” ya da “tahta” adı verilmektedir.

⁷² Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamalar, Barlar ve Halaylar*, s. 93.

⁷³ Mustafa Reşat Sümerkan, *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*, Sarender Yayınları, Trabzon 1998, s. 98.

Peştamal etek üstüne, fistanın üstüne ya da kuşağın üstüne takılan bir önlüktür. Peştamal renkleri yörelere göre değişim gösterebilmektedir. Akçaabat'ta görülen peştamal renkleri 2 çeşittir. Akçaabat sahilde görülen peştamaller bordo ve sarımsı beyaz renklidir.

Akçaabat köylerinde ise kırmızı (portakal)⁷⁴ siyah renkli peştamallerdir. Günümüzde yöre kadını eskiden kullanılan peştamalleri tercih etmektedir.⁷⁵

Fotoğraf 32: Akçaabat yöresi portakal renkli düz çizgili peştamal
(Kaynak: A. Kum)

Peştamal 17. yy. Karacaoğlan şiirlerinde “Önlük” olarak geçmektedir. Türk kadını peştamalı hem bir süs aracı olarak hem de bir çeşit iş önlüğü olarak kullanmaktadır. Bahçe vb. işlerde gerektiğinde içine tohumunu gübresini koyup toprağa buradan saçmaktadır.⁷⁶ Burdan da anlaşılacağı gibi peştamal Akçaabatta olduğu gibi Doğu Karadenizli kadınların da vazgeçilmez bir giysisidir. Kumaş peştamal günümüzde Akçaabatlılar tarafından kullanılan peştamal türünden biridir. Siyah kumaş istenilen ebatlarda kesilir kenarları kıvrıldıktan sonra üzerine iğne ve iplikle çeşitli motifler işlenir.

⁷⁴ Yöre halkı portakal rengini kırmızıyla aynı anlama gelecek şekilde kullanmaktadır.

⁷⁵ Ayşegül Kankal, *Akçaabat Geleneksel El Sanatları*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, Konya 2008, s. 12.

⁷⁶ Karataş, “Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü Üzerine Bir İnceleme”, s. 190.

Fotoğraf 33: Akçaabat yöresi, gündelik yaşamında peştamal giyen kadın
(H. Surol)

Akçaabatın yüksek köylerinde de siyah peştameli üzeri yine işlemeli bir şekilde görebilmekteyiz. Yandan asılan bağlarıyla kuşak üstünden bele sarılarak giyilmektedir.

Fotoğraf 34: Akçaabat yöresi motifli işlenmiş kumaş peştamal
(H. Surol)

Fotoğraf 35: Akçaabat yöresi kumaş peştamal
(H. Surol)

Akçaabatta yöresindeki şal-peştamal, Vakfikebir’de de bu isimle bilinir. Beyaz yünden düz olarak dokunduktan sonra tümüyle siyaha boyanır. Üst yanlarından çıkan iki bağ ile bele bağlanır.⁷⁷ Yöre kadınları peştamalı bir kadının namusu olarak görmektedir. Sabah kalkar kalmaz fistanını giyer, peştemalini sararak işe koyulmaktadır.⁷⁸

Eskiden yaşlı kadınların takmakta olduğu düz siyah pamuklu peştemaller şimdi genç kızlar tarafından kenarları ve orta kısımları pullarla ve şeritlerle süslenerek özel yerlerde, şenliklerde ve düğünlerde kullanılmaktadır.⁷⁹

⁷⁷ M. Reşat Sümerkan, “Doğu Karadeniz’de Yok Olan El Sanatları ve Çağdaşlaşma Sorunu”, *1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, 18-21 Kasım 1981, ss. 339-340.

⁷⁸ Kamile Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2015.

⁷⁹ Kankal, “Akçaabat Geleneksel El Sanatları”, s. 12.

Fotoğraf 36: Akçaabat yöresi genel olarak genç kızların giydiği şal-peştamal (E. Yılmaz)

Fotoğraf 37: Akçaabat yöresi geniş şeritli peştamal

Akçaabatta genellikle kullanılanlardan biride geniş şeritli peştamal kırmızı beyaz,bordo beyaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 38: Akçaabat yöresi enlice şeritli
peştamal giyen yaşlı kadın
(A. Yılmaz)

Fotoğraf 39: Akçaabat yüksek kesimlerde tercih edilen işlemeli siyah peştamal

2.2.14. Keşan

Baş ve omuzları örten bir örtü olarak kullanılmaktadır. Yaklaşık 95–110 cm eninde,170–200 cm boyunda yapılmaktadır. Keşan dokuması Vakfikebir, Beşikdüzü, Çarşıbaşı, Araklı ve Sürmene ilçelerinin köylerinde görülmektedir. Keşan ismi İran'ın Keşan kentinden getirilen Keşani adlı peştamalle benzerliği yönünden verilmiştir. Dokuması bakımından da peştamalle benzerlik göstermektedir.⁸⁰

Keşan, “Mider” olarak adlandırılan dikey tezgâhlarda dokunmaktadır. Keşan, kırmızı, bordo, lacivert ve karışık renkli olarak çizgi çizgi işlenmektedir. Günümüzde Akçaabat ve civar köylerinde keşan kullanımı terk edildiği görülmektedir.

Fotoğraf 40: Yöresel keşan

2.2.15. Kuşak (Gazazlı Kuşak)

Yörede yalnız kadınlar kuşak kullanmaktadır. Önceleri erkeklerin de kuşak kullandığı bilinmektedir. Kadınların kullandığı yün kuşaklar, Erzurum ve Sivas dolaylarında kullanılan erkek kuşakların aynısıdır. Yünlü ve pamuklu dokumalardan yapılan kuşak, üçgen biçiminde katlanarak fistan üstünden bele bağlanır. Arkadan öne doğru sarılan kuşak üçgeninin sivri ucu kalçanın sağına kaydırılır. Kuşağın

⁸⁰ Sümerkan,, *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*, ss, 101-102.

çevresi düğümlü ve boncuklu püsküllerle süslenir.⁸¹ Özel gün ve düğünlerde giyilen püsküllü ve desenli yün kuşaklara “Lohori” adı verilmektedir.⁸²

Fotoğraf 41: Akçaabat yöresi kuşak-lohori saran kadın
(H. Kurt)

Akçaabat'ta kuşak genç yaşlı bir çok kadın tarafından hala kullanılmaktadır. Sadece yaşlılar değil gençler de severek kuşak bağlamaktadırlar. Etek ya da fistanın üzerine bağlanmaktadır. Özellikle bahçe işlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bunun sebebi kuşağın beli sıkı tutup, soğuktan korumasıdır. Fakat peştemalı de üzerine bağladıktan sonra süslemede kullanılan bel kaytanının işlemesi kuşağa eklenince kuşağı süslü göstermektedir. Kuşağın kenarına geçirilen şeride Akçaabat'ta “Gazaz” denilmektedir. Süs için kuşağa dikilmektedir.⁸³

⁸¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 381.

⁸² Selim Cihanoglu, *Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları*, Eser Ofset, Trabzon 1997, s. 46.

⁸³ Karataş, “Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü Üzerine Bir İnceleme”, ss. 184-185.

Fotoğraf 42: Akçaabat yöresi gazaz süslemeli kuşak

Fotoğraf 43: Akçaabat yöresi gazaz süslemeli kuşak

Gazaz kuşağa dikildikten sonra ‘‘Toka’’ yapılıp gazazın ucuna dikilmektedir. Kuşağın zerine sarılan ipe ise Akçaabat’ta ‘‘Bel kaytanı’’ denilmektedir.⁸⁴

⁸⁴ Karataş, ‘‘Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü zerine Bir İnceleme’’, ss. 184-185.

Fotoğraf 44: Akçaabat yöresi gazaz süslemeli kuşak
(E. Surol)

2.2.16. Etek

Diz altına kadar inen, uçları fırfırlı veya düzdür. Çiçekli bezlerden, pamuklu kumaşlardan ve çeşitli renklerde yapılır. Şalvarın üzerine giyilir.⁸⁵ Cumalık etek Akçaabata ve Düzköy'e özgüdür. Gömleğin ve yeleğin alt kısmına giyilmektedir. Eteklerin ucu kaneviçe ile işlidir. Eteklerin uçları kaneviçe işlemeli olup eteğin uç kısmından şerit şerit geçen 'su taşı' denilen işleme bulunmaktadır.⁸⁶

⁸⁵ Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamlar, Barlar ve Halaylar*, s. 93.

⁸⁶ Seval Uzun, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2018

Fotoğraf 45: Akcaabat yöresi cumalık etek

2.2.17. Çarık

Çarık Trabzon sahasında kullanılmış ve günümüzde artık kullanılmayan bir çeşit ayakkabıdır. Manda ya da inek derisinden yapılan bu ayakkabı türü giyilmeden bir gün önce bir kap içinde suda bekletilmektedir. Suda bekledikten sonra giyilmesi mümkün olabilmektedir. Özellikle akşamdan suda bekletilen çarıklar sabah sudan çıkartılıp kurutulduktan sonra kullanılmaktadır.

Fotoğraf 46: Çarık

Çarığın uçlarındaki iki uzun ucla, çarık ayağa giyildikten sonra sıkıca bacağa sarılır. Tuz ile terbiye edilerek gölgede kurutulmuş gönden yapılır, en makbul olanı manda gönünün sırt kısmından yapılmış olanıdır. Tek parça gönden, ayak tabanı, enlerine kadar parmak üstleri, ayak etrafı ile topuğu kapatılır ve sırim ile bağlanarak ayağa geçirilir. Yalın ayak ile giyilmez; ayağa kalın yün çorap geçirilerek, yahut ayakla baldıra bir 209 bez dolanarak sarılıp giyilmektedir.⁸⁷

2.2.18. Yemeni

Üstü deri, altı kösele olan ökçesiz bir ayakkabıdır. Yemenide çivi ve kabara kullanılmaz. Yüzü kapalı ya da bağlı olabilir. Eskiden erkeklerin de ökçeli yemeni giydiği söylenir.⁸⁸ Yöre halkı, yemeni ismini hem ayakkabılar da hem de tülbentler için kullanmaktadır.

⁸⁷ R. Ekrem Koçu, *Türk Giyim-kuşam Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Yayınları, Ankara 1967, s. 64.

⁸⁸ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 384.

Fotoğraf 47: Yemeni
(S. Cihanoğlu)

2.2.19. Çorap

Çorap koyun yünü, keçi kılı ya da pamuklu iplerden el maharetiyle örülerek elde edilen ayağı koruyan ve sıcak tutan bir ayak giysisidir. “Çorap ya el örgüsü ya makine örgüsüdür. Zamanımızda ancak köylerimizde görülmektedir”.⁸⁹ Mesh, çarık gibi ayakkabılar ayağa çorapsız giyilememektedir. Trabzon’da hemen hemen her ilçede el örmesi çeşitli çoraplar giyilmektedir. Genç kızların çeyizlerinde sıklıkla çok sayıda bulunmaktadır. Çorap üzerine işlenen desenlere motifine göre değişik adlar verilir. Örneğin , alaca, nuska, çiçek, saç örgüsü çorapları bunların bazılarıdır.

Motifler bir iletişim gereksinimi olarak sembollerden türemiş ve karşılıklı anlaşılma amacına dönüktür. Çoraba işlenen motiflerin kapsamlarında gizem bulunur. Bu nedenle kullanımı salt süslenme amacına yönelik olmayıp, aynı zamanda estetikten çok psikolojik anlam baskındır.⁹⁰

⁸⁹ Koçu, *Türk Giyim-Kuşam Süslenme Sözlüğü*, s. 78.

⁹⁰ MEB, *El Sanatları Teknolojisi Motif Çizim Temel Teknikleri*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011, s. 3.

Fotoğraf 48: Akçaabat yöresi alacalı örme çorap giyen kadın
(K. Yılmaz)

Çorap motiflerin sembolleri tarihsel gelişim boyunca Anadolu da korunumu, gelişimi ve günümüzde ki kullanımının nasıl anlaşılması gerektirdiğini göstermiştir.⁹¹

Köylü kadınların elleriyle ördükleri çoraplar, motiflerine ören kadınların duygularını saklamıştır. Kadınlar adeta hayat hikayelerini ördükleri çoraplara ilmek ilmek dokumuştur.

Halkın yaşamından ve kültüründen ayrı düşünilemeyen çorap, halk kültürünün en belirgin rengini, canlılığını yapısından getirir. Anadolu'daki bir çok çorabı incelediğimizde, farklı yaklaşımlarla değişik bir olgu ile çoraba bakmış, kendi boyunun, aşiretinin sembolünü kültürel anlatımla çoraba işlediğini görürüz. Çorapların renk ve sadelik içinde işlenmesi de bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çorapların içine koyulan renklerin anlatımı ve dili geçmiş kültürle bağlantılı ve iç içedir.⁹²

⁹¹ MEB, *El Sanatları Teknolojisi Motif Çizim Temel Teknikleri*, s. 3.

⁹² Nuri Taner, "Bir Kültür Ögesi Olarak Çoraplardaki Nakışların Halk Bilimsel Önemi Üzerine Düşünceler", *3. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*, İzmir, 25 Kasım 1983, s. 227.

Fotoğraf 49: Akçaabat yöresi desenli örme çorap (Seval Uzun)

Fotoğraf 50: Akçaabat yöresi desenli örme yarım çorap

Fotoğraf 51: Akçaabat yöresi yün örme çorap

Akçaabatlı kadınlar eteğin altına gündelik olarak giydikleri kısa çoraplarıyla tanınmaktadırlar. Yörede, lastiğin içine kısa çorap giyilen kadınların Düzköy veya Akçaabat'lı oldukları kolaylıkla söylenebilir.⁹³

Çorapların boyanmamış yünden beyaz ve siyah olarak desensiz dokunurları da vardır. Boyları diz altına kadardır. Çamlıhemşin'in, Akçaabat'ın, Vakfıkebir'in yüksek köylerinde renkli ve üçgen motifli olanları artık yapılmamaktadır.⁹⁴

2.2.20. Kara Lastik/Cızlavet / Cızlavit/ Naylon

Günümüz rugan ayakkabıya görünüm olarak benzemektedir. Kışlık bir ayakkabıdır ve içi sıklıkla keçeli olur. Böylece ayağı da sıcak tutar. Cızlavet, eskiiyip üst yüzeyi matlaşınca kara lastik niyetine kullanılır. Cızlavet gündelik olarak giyilmez. Ev gezmeleri, çarşı alışverişinde giyilir ve köy içinde kara lastik giyilir. Maçka, Hayrat, Araklı, Arsin, Yomra, Çaykara, Dernekpazarı, Sürmene, Of ilçelerinde cızlavet olarak bilinir. Trabzon geri kalan ilçelerinde kara lastik olarak

⁹³ Aycan Ocak, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2019

⁹⁴ Sümerkan, "Doğu Karadeniz'de Yok Olan El Sanatları ve Çağdaşlaşma Sorunu", s. 339.

adlandırılır.⁹⁵ Bir ayırım yapacak olursak cizlavitin içi astarlı, kara lastiğin ise astarsız olmasıdır. Naylon ise astarsız renk renk çeşidi olan yazlık bir ayakkabıdır.⁹⁶

Fotoğraf 52: Akçaabat yöresi tarımla uğraşan kadınları giydiği kara lastik.
(M. Civelek)

Çizim 11: Kara Lastik Cizlavet/Cızlavit (N. Gümüş 2018)

Lastik ayakkabılar köylerde ve tarımla uğraşan kadınların öncelikli tercih ettikleri giyecek olup, zamanla farklı şekil ve desenlerle süslendiği görülmektedir.

⁹⁵ Karataş, “Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü Üzerine Bir İnceleme”, s. 225.

⁹⁶ Fethi Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2015.

Lastik ayakkabıların Trabzon hatta Karadeniz yöresinde geniş ve yaygın kullanıma sahip oldukları görülmektedir.⁹⁷

Fotoğraf 53: Desenli kara lastik

Fotoğraf 54: Naylon ayakkabı

Naylon ayakkabılar karlastığı göre daha renkli, hafif ve dayanıksız olup yazları bahçede ya da gezmede kadınların tercih ettikleri ayakkabı türüdür.⁹⁸

⁹⁷ Asiye Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2018

⁹⁸ Kamile Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2018

Günümüzde sadece Akçaabat'ta değil Karadeniz bölgesinde kullanılan kara lastik ayakkabıların modaaya uygun halde tasarlandığını görmekteyiz. Geleneksel olarak bilinen ayak giysisinin renklendirilmiş ve değişik tasarımları yapılmaktadır.

2.3. Akçaabat Yöresi Erkek Kıyafetleri

Geleneksel ya da otantik erkek giysileri, el tezgahlarında dokunan şal adlı yünlü dokumalarla çuha ve şayak adlı kumaşlardan yapılmaktadır. Erkek giysilerinde en beğenilen renk siyah ve koyu kahverengidir. Tarih boyunca Akçaabat'ta yaşayan halkların yalnız bu giysilerle giyinip kuşandığı, bu takılarla yetindiği elbette düşünülemez.⁹⁹ Yerel erkek giysilerinin tümü ile kadın giysilerinin çoğu, yeni giysilerle yer değiştirmiştir. Yakın geçmişimizin abalı, zıpkalı, kara kabalaklı gençleri ile allı yazmalı, pullu yaşmaklı, dallı fistanlı, alaca çoraplı giyindikleri kıyafetler şimdilerde yok denecek kadar azdır. Acem işi kuşaklar, ipek peştemaller, sırmalı kaytanlar, pamuklu libadeler, sırmalı kaftanlar, çiçekli cepkenler, kutni ispareller, yün bağılı çarıklar, kabaralı çapulalar, kıl kalçınlar neredeyse unutulmaya yüz tutmuştur. Giysilerle birlikte takılarda unutilanlar arasındadır. Daha düne kadar bayanların ve erkeklerin taktığı gümüş muskalar, hamayiller, köstekler, koltuk bıçakları, Çerkez kamaları, Çerkez kayışları, kavlıklar, yağdanlıklar, çifte bıçaklar antikacı vitrinlerinde bile zor görülmektedir. Bugün yalnız folklor derneklerinin gardroplarında ve yaşlı kadınların sandıklarında saklanan yerel giysiler ayrı ayrı çizelgeler içinde sergilenmektedir.¹⁰⁰

Örnekleri günümüze ulaşan erkek giysilerinin ortak özelliği renklerinin kara, kumaşlarının *şayak* ya da *şal* oluşudur. Şayak pahalı bir kumaş olduğundan özel günlerde giyilen saklı giysilerin bu kumaştan, günlük giysilerin daha ucuz kumaşlardan ya da yerli tezgahlarda dokunan şaldan yapıldığı sanılmaktadır.¹⁰¹ Erkek kıyafetinde gelenekselliğini koruyarak bayan kıyafetine nazaran değişime fazla uğramamıştır. Siyah kumaştan yapılmış ve hala bu şekilde kendini göstermektedir. Kıyafetleri incelerken genel olarak folklorik kıyafetler bize kaynak teşkil etmiştir. Günümüzde sadece horon oynarken, yayla şenliklerinde ve köylerde giyilmektedir.

⁹⁹ Gedikoğlu, *Akçaabat Folkloru*, ss. 286-304.

¹⁰⁰ Gedikoğlu, *Akçaabat*, ss. 373-374.

¹⁰¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 373.

2.3.1. Kabalak /Kukul

İki yana uzanan kollarıyla birlikte 120-140 cm uzunluğunda, başa sarılan bir erkek başlığıdır. Kimi yerlerde *başlık* ya da *kukulata* adıyla adlandırılır. Orta yeri, başa yerleşecek biçimde çukurdur. Kollar özel bir sarımla bu çukur bölüme dolandıktan sonra kulak üstlerinden aşağı doğru uzanır. Değişik dolama biçimi vardır. En bilineni ve kullanılanı kulaklı sarımdır.

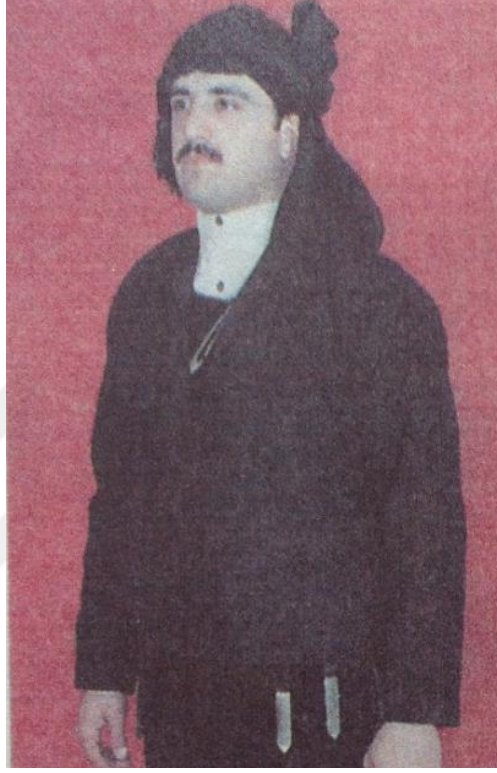
Fotoğraf 55: Akçaabat yöresi kabalak/kukul sarmış erkek

Kabalak sarımı özel bir uğraş gerektirmektedir. Kulaklı sarım en beğenilen bağlama biçimidir. Kabalağın tepe noktasında uzun kollu bir püskül bulunur. İki yana uzanan kolların uçları kısa püsküllü, kıyıları sırma işlemelidir. Sırmaların püsküllerin rengi genellikle karadır. Sarı sırmalı kabalak daha çok Artvin dolaylarında görülür.¹⁰² Horon ederken takılan bu başlıkta da bu sarım kullanılır.

¹⁰² Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 377.

2.3.2. Aba (Cepken)

Uzun kollu, verev yakalı bir üstlüktür. Kolları astarlıdır. Omuzlarına tela kullanılmamaktadır. Öne doğru çaprazlama açılan iki yakası ile omuz arkası, sırma ve nakış işlemelidir. Uzunluğu bel hizasını aşar. Yeleğin üstüne giyilir.¹⁰³ Yörede yaşlı insanlar abayı daha çok çobanların giydiği gibi kalın kumaştan yapılmış bir kıyafet olarak adlandırmaktadır.¹⁰⁴

Fotoğraf 56: Akçaabat yöresi abalı-cepkenli giymiş erkek.
(S. Cihanoğlu)

2.3.3. Yelek

Abanın altına, gömleğin üstüne giyilen kolsuz bir giysidir. Boyundan dolanan iki yakasının ön kanatları, üst üste gelecek biçimde göğüs üzerine sarılır. Üst kanat, sol omuz hizasından aşağı doğru diklemesine düğmelerle iliklenir. İçte kalan kanat, iç düğmelerle sağ göğüs altına saklanır. Yaka kanatları kenarları sırmalar ve nakışlarla süslenir. Ön kanatları kumaş, arkası parlak astardan yapılır.¹⁰⁵

¹⁰³ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 375.

¹⁰⁴ Şükrü Kahveci, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

¹⁰⁵ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 375.

Fotoğraf 57: Akçaabat yöresi yelek ön kısım

Fotoğraf 58: Akçaabat yöresi yelek arka kısım
(S.Uzun)

2.3.4. Pantolon/Zıpka

Pantolon yerine giyilen bir giysidir. Arkası körüklü, paçaları bacaklara yapışacak biçimde dardır. Parçaların ön ve arka dikişleri sırma işlemelidir. Zıpka, uçkur denilen bezden yapılmış, uzunca bir bağla bele bağlanır. Bağlandıktan sonra arka körük biçime sokulur. Zıpkanın tıpkısı ya da benzerleri başka yörelerde de görülür. Yerine göre zıbka, zıvka, zırva, zığva gibi değişik söyleşilerle de adlandırılır.¹⁰⁶ Zıpkaya İngiliz Pontulu da denilmektedir.¹⁰⁷

Fotoğraf 59: Akçaabat yöresi pantolon/zıpka ön kısım görünümü

¹⁰⁶ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 377.

¹⁰⁷ Kemal Akbulut, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

Fotoğraf 60: Akçaabat yöresi pantolon/zıpka arka kısım görünümü
(S. Uzun)

2.3.5. İşlik (Gömlek)

Yeğin altına giyilir. Önceleri *ketan* denilen yerli dokuma bezden el dikişle dikilen işlikler, şimdilerde beyaz renkli ipek, poplin ya da satenden yapılır. Yer yer kara işlik giyildiği de görülür. Sol omuz üstünden ya da önden açılan dik yakalara, gömleğin rengine uygun düğmeler dikilir.¹⁰⁸ Yakası düzdür önden veya yandan birkaç düğme ile iliklenir.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 375.

¹⁰⁹ *Trabzon İl Yıllığı*, Ankara 1967, s. 81.

Fotoğraf 61: Akçaabat yöresi gömlek

2.3.6. Çarık

Bilinen ayakkabının en basit halidir. Sığır ya da öküz derisinden özel bağlarla dikilerek yapılır. En makbul çarık derisi, şap suyu içinde belirli bir süre bırakılarak dabaklanan deridir. Ham deriden de çarık yapılır.

Yaygın olarak giyildiği yıllarda çarığın dikimi ve biçimi ayrı bir önem taşımış, çarık dikiminde uzmanlaşan ustalar ortaya çıkmıştır. Deriden kesilen ince sırımlarla dikilen çarıklara sıyrımlı çarık, yünden bükülmüş iplerle dikilenlere yün bağlı çarık denirdi.¹¹⁰ (Bkz.Fotoğraf 46)

¹¹⁰ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 377.

2.3.7. Çapula (Yemeni)

Özel biçimli bir ayakkabıdır. Çapula, cabula biçiminde de adlandırılır. Altı kösele, üstü yumuşak deriden yapılır. Burun kısmı üçgen biçiminde arkaya kıvrıktır. Topuk arkasında da tutup çekmeye yarayan yine üçgen biçiminde kulağı vardır. Çapula yapımında sağ ve sol ayaklar için ayrı ayrı kalıplar kullanılmaz. Düz kalıplara göre yapılan çapulaların her biri, iki ayağa da giyilebilir. Bu yüzden çapula ya sağ-sol da denir.¹¹¹Yemeni¹¹² diye de bilinmektedir. Genellikle bu yemeniyi genç kızlar kullanmaktadır.¹¹³ (Bkz.Fotoğraf 47)

2.3.8. Kalçın

Kıldan ya da yünden eğrilen ipliklerle örülerek yapılan bir tür tozluktur. Ayak bölümü olmayan bir çorap boğazı biçimindedir. Ayak bileğinden diz kapağına değin uzanan boğazı, enine ve boyuna nakışlarla işlenir.¹¹⁴

Fotoğraf 62: Akçaabat yöresi kalçın/tozluk
(S. Cihanoğlu)

2.3.9. Sabuk/Selenk

Çizmeye benzeyen boğazlı bir ayakkabıdır. Altı ince köseleden, yüzü ile boğazı yumuşak deriden yapılır. Zıpkanın üstüne çekilen boğazının ucu, 3-5 cm kadar dışa doğru kıvrılır. Salenk diye de adlandırılır.¹¹⁵

Dize kadar olan körüklü çizmeye de Sabuk denilmektedir.¹¹⁶

¹¹¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, ss. 377-378.

¹¹² Kalyoncu, *Trabzon-Tonya Ağzının Dilbilgisel Özellikleri ve Tonya Sözlüğü*, s. 48.

¹¹³ Erman Kahveci, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

¹¹⁴ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 378.

¹¹⁵ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 378.

¹¹⁶ Dursun Kodalak, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2015.

Fotoğraf 63: Akçaabat yöresi sabuk/selenk

2.3.10. Çizme

Boğaz kısmı yumuşak deriden ve meşinden yapılan altı kösele alçak topuklu, ince dikimli ve sivri burunlu siyah bir çizmedir.¹¹⁷ Doğu Karadenizde giyilen çizmenin benzeridir. Yörede Çerkez Çizmesi olarak bilinir. Kullanılan malzeme bakımından pahalı olduğu için varlıklı kişilerce giyilmektedir.¹¹⁸

¹¹⁷ Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamalar, Barlar ve Halaylar*, s. 97.

¹¹⁸ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 378.

Fotoğraf 64: Akçaabat yöresi çizme

Fotoğraf 65: Akçaabat yöresi çizme

2.3.11. orap

Akçaabat yöremizde örülen çoraplarla başka yörelerde örülen çoraplar arasında yalnızca nakış deĐiŐikliĐi görülür. Kadın orapları erkek çoraplarının arasındaki fark kadın çorapları biraz daha uzun ve bol nakıŐlıdır erkek çorabı ise daha sadedir.

Fotoğraf 66: Akçaabat yöresi kıl orap
(S. Aktaş)

Fotoğraf 67: Akçaabat yöresi yün çorap
(S. Aktaş)

Çorap örme işi daha çok erkeklerce yapılır. Yün ipliğinden örülen çoraplara yün çorabı, kıl ipliğinden örülenlere kıl çorabı denilir. Günlük çoraplar düz olarak örülür. Değişik renkli çorapların kullanımıyla nakışlanan yün çoraplara alaca çorap, Kelkit ve Şiran köylerinde örülüp yörede satılan çoraplara Gağurdağı çorabı adı verilir.¹¹⁹

2.4. Kadın Takıları

2.4.1. Hamayıl

Boyuna asılan uzun bir zincirle sol omuzdan aşırılarak sağ bel üstüne takılan dörtgen biçiminde, eni dar ince bir kutudur. Önyüzü gümüş işlemelidir. İçine muska, nazarlık, uğurluk, dua gibi şeyler konulmaktadır.¹²⁰ Günümüzde daha çok erkek horon kıyafetlerinde kendini göstermektedir.

¹¹⁹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 378.

¹²⁰ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 385.

Fotoğraf 68: Hamayıl kutusu
(H.Karataş)

2.4.2. Muska

Üçgen biçiminde küçük bir takıdır. Boyuna geçirilen gümüş bir zincirle göğüs üstüne takılır. Yörede ‘nuska’ adıyla anılır. Önyüzü gümüş işlemelidir. İçine muska (k)onulur.¹²¹ Muska da hamayıl gibi geleneksel erkek kıyafetinin vazgeçilmez aksesuarlarından. Erkekler kıyafetin dışına doğru boyunlarına asarak kullanırken, kadınlar kıyafetlerinin içinde de muhafaza etmektedir. Bazı yörelerde tılsım diye de anılmaktadır.

¹²¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 385.

Fotoğraf 69: İşlenmemiş muska
(E.Kahveci)

2.4.3. Boğazlık

Kadınların boğazlarına taktığı gerdanlıklarına boğazlık denmektedir. Beşibirlikler, altın ya da gümüş liralara, boncuk dizileri kadınların boyunlarını süsleyen en yaygın takılardır. Bunlara ek olarak yüzük, küpe, bilezik gibi takıları da sayabiliriz.¹²²

Fotoğraf 70: Akçaabat yöresi boğazlık takılı kadınlar
(Akçaabat Bel. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü)

¹²² Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 387.

Bu takılar Akçaabat kadınların yanı sıra Karadenizli kadınlarının da vazgeçilmez aksesuarlarıdır. Özellikle beşi biyerdeler beş tane altın tam liradan oluşmaktadır. Günümüzde şenliklerde ve özel günlerde kadınların vazgeçilmez aksesuarlarından olan bu takılar gösteri amaçla takılmaktadır.

2.4.4. Kaytan

Peştemal üzerine bele bağlanan kaytan, el tezgahlarında 2-3 m. uzunluğunda yünden yapılarak çeşitli desenlerle süslü, uçları püsküllü ve boncuklu dokumalardır. Kaytan, kundaklara, beşiklere, çantalara, süslü torbalara, kuşakların kenarlarına ve şal peştemala bağ yapılarak bağlanır.¹²³

Doğu Karadeniz’de çok sık kullanılan kaytan Karadenizli kadınların vazgeçilmezidir. Eskilerde bebekleri sırtında taşımak için kaytan ya da yassı ve enlice bir bağ olan kolon (kolon)¹²⁴ kullanılırdı ve hala köylerde kadınların iş yaparken beline bağladıkları gözlemlenmiştir.

Fotoğraf 71: Akçaabat yöresi sırtında kaytanla torunu taşıyan kadın (A.Yılmaz)

¹²³ Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamalar, Barlar ve Halaylar*, s. 94.

¹²⁴ Kolon: Yassı ve enlice bağ.

Fotoğraf 72: Akçaabat yöresi püskülle süslü kaytan
(A. Ocak)

Yine kıyafetin üzerinde takı görevinden ziyade başka bir amaçla da kullanılan kaytan, Karadenizli kadının ot taşımaya yardımcı olan bir araç görevi de görmektedir. Akçaabat kadını sırtında taşıdığı yükü kaytan ya da diğer bir adı 'Dırmaç' olan ipe taşımaktadır.¹²⁵

¹²⁵ Hamdiye Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 24 Kasım 2014.

Fotoğraf 73: Akçaabat yöresi sırtında kaytanla ot taşıyan kadınlar
(E. Civelek)

2.5. Erkek Takıları

2.5.1. Hamayıl

Gümüşten yapılan ve içerisinde nazara karşı olduğuna inanılan muska ve bazı ayetlerin konulduğu bir aksesuardır. Üzerine çiçek ay-yıldız, cami resimleri, padişah arması ve turası işlenen, sigara tabakası büyüklüğünde zarif bir kutudur. Hamayıl gümüş zincirle birlikte sağ omuzdan sol koltuk altına doğru çaprazlama asılarak kullanılmaktadır.¹²⁶ Hamayıl, Akçaabat horon ekibinin vazgeçilmezlerinden biridir. Muska ile bir bütünlük sağlamaktadır.

¹²⁶ Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamlar, Barlar ve Halaylar*, s. 98.

Fotoğraf 74: Akçaabat yöresi erkek kıyafetinde hamayıl
(S. Cihanoğlu)

Fotoğraf 75: İşlenme aşamasında hamayıl

Fotoğraf 76: Hamayıl ve muskalar
(E. Kahveci)

2.5.2. Muska

Muska¹²⁷ içinde dinsel veya büyüleyici bir gücün saklı olduğu sanılan, taşıyanı, takanı, sahip olanı zararlı etkilerden koruyup iyilik getirdiğine inanılan nesne, yazılı kâğıt, materyal olarak tanımlanmaktadır.¹²⁸ Günümüzde folklor ekiplerinde gösteri amaçlı kullanımı yaygın olsa da yöre insanının inanarak taşıdığı bir aksesuardır. Muska kullanımını kadın ve erkek de farklı taşınmaktadır. Kadınlar kıyafetin içinde boynuna asarak kullanılırken erkeklerde kıyafetin dışından görünecek şekilde kullanılmaktadır. Muskanın “sihirkârane bir tesir” beklendiğini, genellikle saadet, hastalıklar, vb tılsımlı inanışlar içinde vücudu koruduğuna inanılan takılardır.¹²⁹

¹²⁷ Bkz. Bayan kıyafetleri muska.

¹²⁸ <http://www.tdk.gov.tr> (12.10.2019).

¹²⁹ Ayşe Yanardağ, “Osmanlı Devleti’nde Islahatlar Bağlamında Muska ve Falcılıkla Mücadele Örnekleri”, *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, S. 117, 2018, ss, 102-114, <https://www.researchgate.net> (12.10.2019).

2.5.3. Köstek (Köstek Zinciri)

Yeğin sağ cebine konulan saatin gümüş zincirine köstek denilmektedir. Zincir tekli olursa sadece zincir, 3'lü, 5'li, 7'li olursa köstek adını almaktadır. Göğüsün sol üstünden sağ cebe doğru uzanan kösteğin ortasında zincirleri birleştiren bir bilezik bulunmaktadır.¹³⁰ Bu zincirler horon eden erkeklerin folklorik kıyafette olmazsa olmazdır. Oynanan oyunlarda sallanarak ses çıkarmasıyla ünlü bir zincirdir. Trabzon horonlarının başında 'Sıksara' gelir ki, bu oyunda en azdan on kişi olması şarttır.¹³¹

Fotoğraf 77: Akçaabat yöresi erkek horon ekibi takısı köstek zincirleri
(Akçaabat Bel. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü)

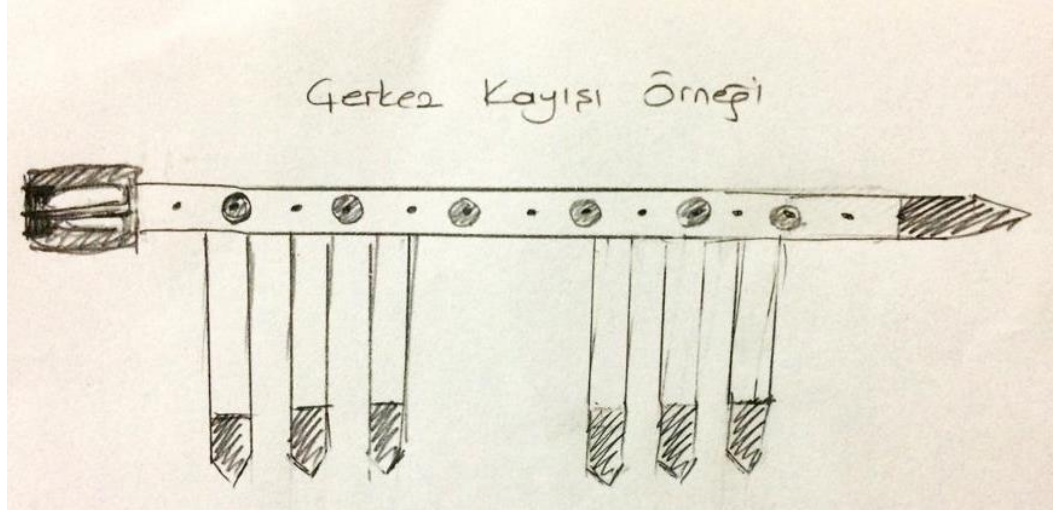
2.5.4. Kayış (Çerkez Kayışı)

Yeğin altında bele sarılan gümüş kakmalı, saçaklı bir kemerdir. Çerkez kayışı adıyla da anılır. Kayışın sol yanına yağdanlık ve kavluk denilen kutular asılmaktadır. Kayışa takılan bıçak hem silah hemde süs yerini tutar.¹³²

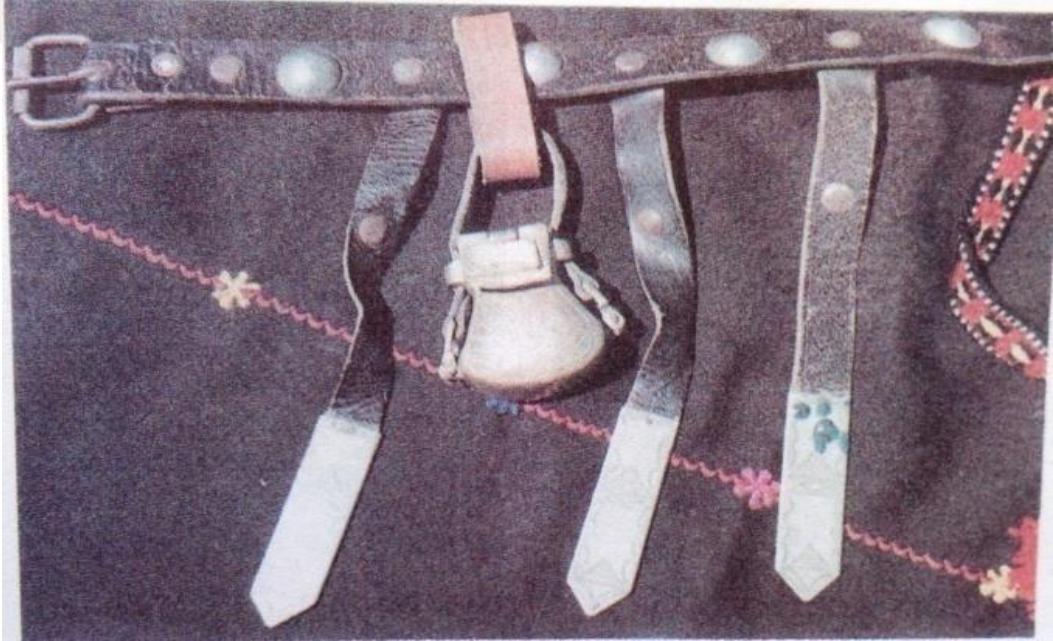
¹³⁰ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 387.

¹³¹ Ciravoğlu, *Trabzon Folkloru Gelenekler ve Halk Edebiyatı Örnekleri*, s. 196.

¹³² Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 387.

Çizim 12: Çerkez kayışı (N. Gümüş 2019)

Fotoğraf 78: Çerkez kayışı ve yağdanlık
(U.Altınbaş)

2.5.5. Kama -Bıçak - Koltuk Bıçağı

Trabzon yöresine ait üç çeşit bıçak vardır. Birincisi genelde horon oynayanların beline taktığı bıçak ki buna “kama (gama)”¹³³denilmektedir. Ucu sivri 20-30 cm uzunluğunda, siyah bir kın içine sokularak sol taraftan bele asılarak kullanılır.

¹³³ Kama: Silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağızda keskin uzun bıçak.

İkincisi abanın altına sol omuzdan aşağı doğru asılan ve hançer biçiminde olan bu bıçağa “Kara Kulak” veya “Pala”¹³⁴ adı verilmektedir. Oluklu ve tek ağızlıdır. Kama gibi kına koyulur. 50-60 cm büyüklüğündedir.

Üçüncüsü sürmene bıçağı, başka bir deyişle “çift” bıçak. Bir kın içinde iki bıçak vardır, birincisi silah olarak kullanılan sivri bıçak diğeri ise gündelik işlerde kullanılan bıçaktır.¹³⁵ Koltuk bıçağı genelde horon ekibinde iki kişide bulunan bir bıçaktır. Gösteri amaçlı kullanılmaktadır.¹³⁶

Fotoğraf 79: Akçaabat yöresi kama, sivri bıçak

2.5.6. Yağdanlık

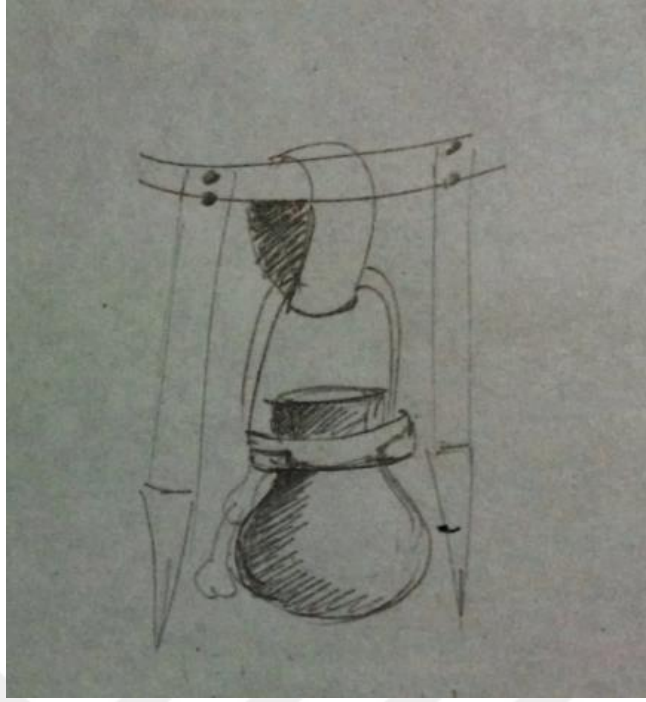
Yağdanlık silah yağlamak için içine yağ konulan pirinçten yapılmış kutunun adıdır.¹³⁷ Yağdanlığın içinde silahı temizlemek için ya küçük bir bez (yama) ya da pamuk bulunur.(Bkz. Fotoğraf 78, Çizim 13)

¹³⁴ Pala: Kavisli, kısa uç bölümü geniş kabzasına doğru daralan bir tür kılıç.

¹³⁵ Cihanoğlu, *Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları*, s. 23.

¹³⁶ Şükrü Kahveci, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

¹³⁷ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 387.

Çizim 13: Yağdanlık (N. Gümüş 2018)

2.5.7. Kav-Kavlık

Kav, ateş veya sigara yakmak için çakmak çakarak tutuşturulan maddedir. Kemere asılarak kullanılmaktadır.¹³⁸ Kavlık denilen kutunun içine de sigara yakmakta kullanılan çakmaktaşı ile kav konulur.¹³⁹ Gürgen ağacından yapılan kav yakılmaya yaramaktadır. Çakmak kullanımı yokken kav yakılmakta ve bir nevi çakmak görevi üstlenmiştir.¹⁴⁰ Siyah meşin bezden yapılan bir torbanın içinde muhafaza edilmektedir.¹⁴¹

Çizim 14: Kavlık ve aksesuarları (N. Gümüş 2019)

¹³⁸ Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamalar, Barlar ve Halaylar*, s. 98.

¹³⁹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 387.

¹⁴⁰ Mehmet Ergün, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

¹⁴¹ Cihanoğlu, *Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları*, s. 24.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bir yöreye mal olmuş, o yöre halkıyla bütünleşmiş kıyafetler, toplumun yaşam biçimini yansıtanın yanında maddi ve manevi kültürünün tezahürü olarak da değerlendirilmektedir.¹⁴² İslam öncesi Türk toplumunda, giyimde kullanılan deri ve yünler, soğuk iklim koşulları sebebiyle tercih edilen başlıca malzeme olmuştur. Kadınların saçlarını süslemenin yanında başlarına taktıkları başlıklar, el yapımı takılar, yüzlerine sürdükleri boyalar doğal malzeme ürünleridir. Sözelimi, bu malzemeler süslenme ve beğenilme ihtiyacına karşılık bularak bireyin sosyal, ekonomik durumu, medeni halini yansıtan bir araç olmuştur. Kadınların özenerek hazırladıkları başlıklar, medeni hallerine uygun renklerdeki el dokuması örtüleri keçeden hazırladıkları feslerin üzerine örtmüş, çiçekle, tüyle, dalla, yaprakla işlenen süslemeler kullanılmıştır. Bu süslemeler bireylerin durumuna göre şekillenmiş, değerli taş, altın, gümüş, bakır aksesuarlarla bezenerek yapılmıştır. Kadınlar giyimlerinde içlik, şalvar, entari, etek, cepken, çorap, yemeni, çarık, başlık kullanmışlardır. Günlük sade giyim yanında ekonomik duruma göre takı ve süs eşyalarıyla giyimlerini zenginleştirmişlerdir. Coğrafi yakınlığı olan yerlerde benzerliklerin arttığı, uzaklaştıkça coğrafik şartların da etkisiyle farklılaştıkları görülmektedir. El dokuma ve el işlemleri yerini fabrikasyona bırakmıştır. Ancak renk ve çeşit bakımından zenginliğini korumaya devam etmiştir. Kullanılan malzemeler günümüzde fabrikasyon üretime dönüştüğünü ve bunun başlıca sebebi olarak da halk oyunları araştırmaları sırasında her ile özgü bir oyun repertuarı ve giysi belirlemeleri olarak gözlemlenmiştir. Geleneksel kıyafetler ortak ihtiyaçlar doğrultusunda benzer özellikler gösterirken, bölgelerin yakınlık derecesine göre ihtiyaçların azalıp arttığı söylenebilir.¹⁴³

Osmanlıdan günümüze değin geleneksel kıyafetlerin etkisi sosyal yaşamın ve özel günlerin ayrılmaz bir parçası olarak tezahür etmektedir. Kıyafet ve takılar yöreye, evlenecek kişinin sosyal mevkisine ve döneme göre kullanılan malzemeler, biçim ve süslemelerde farklılık göstermiştir. Zengin olanlar, daha kaliteli, üzerinde işli, gösterişli nakışlı kumaşları mücevherler ve aksesuarlar ile kombine ederek

¹⁴² Şahin Ünal, "Halk Oyunlarının Giyim ve Aksesuarlarda Zaman İçinde Değişik ve El sanatlarına Yansıması", *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretim Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, 18-20 Kasım 1992, ss. 449-454.

¹⁴³ Ümmü Hatice Ergin, "Türkiye ve Azerbaycan Halk Oyunlarında Geleneksel Giyim Kuşam ve Süslenme" *Motif Uluslararası Genç Halkbilimciler ve Türk Dünyası Kongresi*, Eskişehir, 15-16 Mayıs 2019, ss.1003-1012.

kullanmayı tercih etmişlerdir.¹⁴⁴ Sözelimi, zengin aileler gelinliklerde kumaş olarak atlas, sevai, kadife, tafta kumaşlara rağbet etmişler, kaftan, bindallı, şalvar ve cepken/ceket, üç etek, dört etek ve yöresel modeller gelinlik olarak giyilir olmuştur. Sarayda gelinlik rengi kırmızıyken, halk farklı renklerde de gelinlik tercih etmiştir.¹⁴⁵

Son yıllarda tüm dünya ile birlikte Türk toplumunda hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Teknolojik gelişmeler, teknik alanda bir çok rahatlığı ve konforu getirirken, geleneksel sanatlarımız olumsuz yönde etkilenmektedir. Özellikle kitle iletişim araçları ve sosyo ekonomik yapı, kıyafetlerdeki değişiminin temelini teşkil etmektedir. Ayrıca geleneksel kıyafetleri kullanan kuşak değişimi ve gençlerin günümüz moda anlayışına olan ilgileri yöresel kıyafetlerimize gösterilen eski rağbetin olmamasına sebep olmuştur. Zamanla otantik kıyafetlerde kaybolmaya yüz tutmuştur.¹⁴⁶

Kültür zenginliklerimizi yansıtan yöresel giysilerimizin kaybolmadan değerlendirilmesi, kültürümüzün korunması, sonraki nesillere aktarılması açısından önem arz etmektedir.¹⁴⁷ Kültürel değerlerimizin hızla yozlaşmaya yüz tuttuğu 21.yy. da, her konuda olduğu gibi bizi biz yapan değerlerimizden biri olan geleneksel giyim kuşam kültürümüzün devam ettirilmesi gerekmektedir.¹⁴⁸ Gelenekselliğin dünya da değişime uğraması, gelişen ve değişen teknolojiyle yok olmaya yüz tutmuştur. İnsanların ihtiyaçları, beğenilme duygusu, estetik ve güzellik kavramlarıyla geleneksel kıyafetler asimileye uğrayarak artık günümüz modasına uygun giyilmeye başlanmıştır.

Araştırma ile Akçaabat yöresi geleneksel kadın ve erkek giyim-kuşam ve takıları tanıtmaya çalışılmış, Türk süsleme sanatları bakımından Akçaabat yöresine has olarak başa, bedene ve ayağa giyilen geleneksel 20 adet kadın kıyafeti, 4 adet kadın takısı, 11 adet erkek kıyafet ve 7 adet erkek takısı olmak üzere toplam 42 giysi ve takı görselleriyle değerlendirilmiştir. Kadınların başlarına giydikleri fes, çömber, yaşmak, bedene giydikleri yelek, içlik, gömlek, cumalık gömleği, fistan, cepken,

¹⁴⁴ Hatice Kübra Özbey, 20. *Yüzyılda Türkiye’de Gelinliğin Değişimi ve Etkileyen Nedenler*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, ss.10-19.

¹⁴⁵ Emel Bulmuş ve H. Saadet Bedük, “Denizli İli Çardak İlçesi Söğüt Köyü Gelin Entarileri” , *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 16, 2013, ss. 21-31.

¹⁴⁶ Fikri Salman ve Zeynep Atmaca, Erzurum’da Geleneksel Kadın Giysilerinin Özellikleri, 24 Ağustos 2010, S.15, ss.11-17. <https://dergipark.org.tr> (20.09.2019)

¹⁴⁷ Zerrin Kartal ve Filiz N. Ölmez, *Isparta Yöresel Kadın Giysileri*, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Isparta 2014, ss. 309-313. <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr> (09.02.2019)

¹⁴⁸ Salman, “Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler”, s. 189.

libade, isparel, don-şalvar, peştamal, kuşak, etek ve ayağa giydikleri çarık, yemeni, çorap, kara lastik, takı olarak kullandıkları hamayıl, muska, boğazlık ve kaytanın yöresel özellikleri, yakın yörelerden farklı ve benzer yönleri ortaya konularak aynı yaklaşım erkek kıyafet ve takıları için de gerçekleşmiştir. Tespit ettiğimiz kıyafetler desen, motif, malzeme türü ve kullanım alanlarına göre tasnif edilmiştir.

Araştırma bulguları bağlamında geleneksel Akçaabat yöresi kadın giysi ve takıları başa, bedene ve ayağa giyilenler değerlendirildiğinde;

1. Akçaabat Yöresi Kadın Giysi ve Takıları (Başa, Bedene ve Ayağa Giyilenler)

1.1. Akçaabat Yöresi Başa Giyilen Kadın Kıyafetleri

1.1.1. Fes

Fes, form olarak üç veya altı şakaklı, altın renkli veya siyah iplikli, saç bağlarıyla başa bağlanan bir kadın giysidir. Haydar Gedikoğlu'nun Akçaabat adlı kitabında fes olarak anılan başlık türü, Selim Cihanoğlu'nun kitabında tepelik kukul olarak geçmektedir.¹⁴⁹ Önceleri bekar veya genç kızların tercih ettikleri feslerin günümüzde Akçaabat yöresinde kadınlar tarafından kullanılmadığı¹⁵⁰, benzer şekilde Gedikoğlu'nun çalışmasında da dile getirilmiştir.¹⁵¹

Geleneksel Osmanlı kadın fesleri gümüş ve altınla işlenmiş ya da üzerine gümüş ve altın tepelikler takılarak süslenmiştir. Gelin başlıkları; altın teller ile işlenerek, tepelik ve inci elmasla süslenen fesler kullanılmıştır. İki örgü ile örülen saçlar, ziynetler ile süslenmiş ve üzerlerine fes takarak, krepler ve örtüler ile süslenerek takılmıştır.¹⁵² Günümüzde fesin Tokat, Amasya ve Artvin yörelerinde kadınlar tarafından halen kullanılmaktadır. Tokat yöresinde geleneksel kadın kıyafetinin özellikle vazgeçilmez parçası olan parçalı ve semerli fesin kullanıldığı görülmektedir.¹⁵³ Anadolu kadınları hazırladıkları başlıklara özenmiş, medeni hallerine uygun renklerdeki el dokuma örtüleri keçeden hazırladıkları feslerin üzerine örtmüş, çiçekle, tüyle, dalla, yaprakla süslemiş, maddiyatına göre değerli taş, altın,

¹⁴⁹ Cihanoğlu, "Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları", s. 92.

¹⁵⁰ Seval Uzun, *Kişisel Görüşme*, 25.05.2018.

¹⁵¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 374.

¹⁵² Ayşe Gamze Öngen, "Cumhuriyet Dönemi Giysi Koleksiyonunun Sanat ve Tasarım Algısındaki Önemi" *Sanatı Yönetmek Uluslararası Sanat Sempozyumu*, İstanbul, 4-7 Kasım 2014, ss. 91-97.

¹⁵³ <https://www.kulturportali.gov.tr> (20.09.2019).

gümüş, bakır aksesuarlarla süsleyerek kullanmışlardır.¹⁵⁴ Gümüşhane ve Bayburt'lu kadınların başlarına tepelik adında bir fes türü başlık taktıkları bilinmektedir.¹⁵⁵ Akçaabat ve yörelerinde özel günler ve geleneksel şenlikler de dahil fesin artık kullanılmadığı, benzer şekilde Giresun ve Rize'de de fesin kullanılmadığı ancak Artvin yöresinde fes geleneğinin sürdüğü görülmektedir. İç Anadolu bölgesindeki fes kullanımı Karadeniz'den daha fazla olduğu söylenebilir.¹⁵⁶

1.1.2. Çömber (Yemeni/Çomber) ve Yaşmak

Çömber, yörede yemeni, yazma ve tülbent olarak bilinmektedir. İnce ve seyrek dokunmuş çiçek motifleri bulunan siyah çömberde, çevresi ince boncuk, metal beyaz pul, iğne oyası vb. oylarla süslenerek kullanılmaktadır. Akçaabat'ta yaşmağı başın alt kısmına takıp Çömberi de yaşmağın üstüne takarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Yaşmağın rengi beyaz olurken genelde yaşlıların başını sıkı tutması için çömberin altına sıkıca sardıkları görülmektedir. Yaşmak ve Çömberin genelde beraber anıldığı, yöreler arasında bağlama şekillerinden hareketle ayırım yapıldığı görülmektedir.¹⁵⁷ Akçaabat yaşmağı, yaşmak uçları başın arkasından dolanarak ya enseye ya da alın üstüne düğümlenerek ya da kulak arkasından aşağı sarkıtılarak çene altına bağlanarak kullanılırken¹⁵⁸ Artvin yöresinde fes üzerine başörtüsü şeklinde takıldığı, Rize'de şay¹⁵⁹ ve şayak olarak adlandırılan bir örtünün şifon üzerine bağlandığı

¹⁵⁴ Ergin, "Türkiye ve Azerbaycan Halk Oyunlarında Geleneksel Giyim Kuşam ve Süslenme", ss.1003-1012.

¹⁵⁵ <http://www.bayburt.gov.tr/yoresel-kiyafetler> (18.08.2019).

¹⁵⁶ Miyase Çağdaş ve Arzu Bor, Konya'ya Ait Geleneksel ve Çağdaş Gelinliklerin Fotoğraflardan İncelenmesi, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya, S,32, 2012, ss. 411-427.

¹⁵⁷ Cihanoğlu, *Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları*, s.33. Cihanoğlu'nun da kitabında belirttiği gibi örtünüş ve bağlayış şekilleri vardır. Bunlar, Yabuk Bağlama: Genelde yaşlılar tarafından kullanılan bir tür baş bağlama şeklidir. Yalnız yüz gözükecek şekilde çember başa tamamen sarılır. Tekli-İkili-Üçlü Bağlama: Tülbent üçgen şeklinde katlanır. Uçları arkada bağlanır ve omuzlardan aşağı serbest bırakılır. Aynı tür bağlama çene altında da yapılır. Bunun yanında arkada bağlanan uçlar kulağı kısmen kapatacak şekilde başın üzerinde bağlanır. bu bağlamada genç kızların saçlarının bir kısmı gözükecek şekilde yapılır. Üçlü Bağlama: çemberin bir tarafı baş üzerinde çene altında düğümlenir. Serbest kalan kenar çene altından boyuna dolanarak arkaya bırakılır. ikinci çember üçgen katlanıp arkaya bağlanır. Üçüncü çember önce üçgen katlanır.(uzun olan kenardan başlayarak 3-4 cm eninde ortada küçük bir üçgen oluncaya kadar katlanır.) bu üçgen altına gelecek şekilde arkadan bağlanır. İkili Bağlama: Birinci çemberle yabuk bağlama yapılır. İkinci çember üçgen katlanır. uçlar başın arkasına çaprazlanarak önde alın üzerinde düğümlenir.

¹⁵⁸ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 383.

¹⁵⁹ Rumca bir isim olan say, şayak kaba dokunmuş, dayanıklı bir çeşit yün kumaştır. <http://www.tdk.gov.tr>

görülmektedir.¹⁶⁰ Tokat yöresinde yaşmak, geleneksel kıyafetin karşılığı olarak cit, findi, elmalı, yağlık ve yazma adı ile bilinmektedir.¹⁶¹

1.2. Akçaabat Yöresi Bedene Giyilen Kadın Kıyafetleri

1.2.1. Yelekler

Çeşitli pamuklu bezlerden veya kadife kumaştan yapılan yelekler, genel olarak yaprak ve çiçek motifleriyle süslenmişlerdir.¹⁶²

Akçaabat yöresinde yazlık ve kışlık olarak kullanılan yeleklerde farklı renklerin tercih edildiği, yeleklerin iç astarının pazen kumaştan olduğu, zemin üzerine çiçek ve doğa motifli desenlerin kullanıldığı, yeleklerin ön kısmında siyah ve yeşil sutaşı ile pile dikişi yapıldığı, iki yakaya özel örgü ile bir kordon hazırlandığı görülmektedir.¹⁶³ Akçaabat yöresinde kadınların gündelik kullandıkları yelekleri şiş örgüsü olarak yaptığı gözlemlenmiştir. Akçaabata yakın ilçelerden Şal pazarı yeleğinde alacalı ve canlı renklerin kullanıldığı, Düzköy ilçesinin Çal köyü yeleğinin sarı ve turuncu renkleri ile öne çıktığı görülmektedir.¹⁶⁴ 1990'lı yıllara kadar yerel yönetim açısından Akçaabat'a bağlı olan Düzköy¹⁶⁵ kadın kıyafetleri çoğunlukla Akçaabat'a benzerdir. Bununla beraber bazı farklılıkların olduğu, Düzköy ilçesine bağlı Çal köyündeki yeleklerde sarı renk ve su taşı işlemelerin tercih edildiği Akçaabat merkezinde yeleklerin ise farklı renklerde olduğu gözlemlenmiştir.¹⁶⁶ Akçaabat ve yakın yöreler dikkate alındığında geleneksel yelek kıyafetleri süslemelerinde farklı ve canlı renklerin öne çıktığı, kendi aralarında bir uyum olduğu, bitkisel ve geometrik desenlerin kullanıldığı görülmüştür.

Rize yöresinde yeleğin Akçaabatta olduğu gibi kumaş ve örme olarak iki çeşidinin olduğu, yeleklerde koyu renklerin tercih edildiği ve yelek kenarlarının değişik süsleme işlemleri yapılarak, süslemelerin aplike dikişlerle, simli püsküllerden ve pullardan oluştuğu görülmektedir.¹⁶⁷ Giresun yeleği, sağ ve sol yanı

¹⁶⁰ Emel Yılmaz, , *Rize İli Geleneksel Giyim Kuşam*, (Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Erzurum, 2003. s.350.

¹⁶¹ E.Elhan Özus, Filiz Erden ve Melek Tufan, "Tokat Geleneksel Kadın Giysileri", International Journal of Cultural and Social Studies, Volume 2, Ağustos 2016, Kazakistan, ss. 205-218.

¹⁶² Cihanoğlu, *Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları*, s.41.

¹⁶³ Aycan Ocak, *Kişisel Görüşme*, 25.03.2019.

¹⁶⁴ Korkmaz, "Trabzon-Ağasar Kadın Giysileri", s. 341.

¹⁶⁵ <http://www.duzkoy.gov.tr> (22.3.2018)

¹⁶⁶ Seval Uzun, *Kişisel Görüşme*, 24.04.2019.

¹⁶⁷ Salman, "Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2007, S. 19, s. 186.

ile arkası sırma tekniği ile (başta çiçek ve yaprak olmak üzere) desen çeşitleri bakımından farklılık göstermektedir.¹⁶⁸ Amasya yöresinde yelekler siyah kumaş üzerine kırmızı ve sarı renkli motifle applike edilen içi astarlı olması hususiyeti ile diğer illerden farklıdır.¹⁶⁹ Yeleklerin benzer özellikleri dikkate alındığında genel olarak fistanın üzerinde bir bütünlük oluşturduğu sonucuna ulaşılabilir.

Bayburt ve Tokat geleneksel kıyafetinde bedene giyilen yelek görülmemekle beraber üç eteğin üzerine hırkaya benzer koyun yününden örme “delme” diye tabir edilen bir giysi giyilmektedir.¹⁷⁰

1.2.2. İçlik (işlik)

Akçabaatta yeleğin altına giyilen işlikler önceleri ketan denilen yerli dokuma bezle yapılırken günümüzde saten ya da beyaz renkte ipek kumaştan yapılmaktadır. Akçabaatta yer yer kara işlik giyildiği görülmektedir.¹⁷¹ İçlik, Tokat, Giresun ve Rize yöresinde ‘Göynek’ adıyla anılmakta olup bölgede kadın ve erkeklerin fanila yerine kullandıkları iç çamaşırıdır.¹⁷³ İsimlerinde yöreden yöreye farklılıklar olsa da form, malzeme ve renk bakımından aynı amaç için kullanılmaktadır.

Akçabaat yöresinde bayan folklor ekiplerinin giydiği gömleğin içinden içlik gözükmek zorundadır. Buradaki içlikler gömlek altına giyildiğinden kısa kolludurlar. Sol omuz üstünden yada önden açılan dik yakaya gömleğin rengine uygun düğmeler dikilerek gömleğin yaka kısmıyla bir bütünlük sağlaması amaçlanmıştır.¹⁷⁴

1.2.3. Gömlek

Günümüzde Trabzon folklor ekiplerinin kullandığı siyah yakaları (v yaka) sutaşı işlemeli ve çiçek nakış ile süslü olan gömlek, Akçabaat yöresi geleneksel gömleğidir. Ancak, bilindik gömlekler gibi önden düğmeli değildir.¹⁷⁵ Geleneksel Akçabaat yöresi gömleği günümüzde giyilen gömleklerden farklı olarak yöreye has Cumalık gömleğinin olmasıdır.

¹⁶⁸ <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-217047/giresun39da-giyim-kusam.html> (20.09.2019)

¹⁶⁹ <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/kulturatlasi/gym--kusam> (21.09.2019)

¹⁷⁰ <http://www.bayburt.gov.tr/yoresel-kiyafetler> (21.09.2019)

¹⁷¹ Gedikoğlu, *Akçabaat*, Akçabaat Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 1996, ss. 383.

¹⁷² Fikri Salman, “Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2007, S. 19, s. 186.

Göynek: Yarım kollu ve yakasız bir modele sahip olan göynek, kendirden dokunmuş kumaştan dikilir. Basit dikişli olan bu kıyafet parçası diz üstüne kadar uzanır.

¹⁷³ E.Elhan Özus, Filiz Erden, Melek Tufan, “Tokat Geleneksel Kadın Giysileri”, ss. 205-218.

¹⁷⁴ Gedikoğlu, *Akçabaat*, s. 375

¹⁷⁵ Aycan Ocak, *Kişisel Görüşme*, 24.05.2018.

1.2.4. Cumalık gömleği

Beyaz pamuk veya keten kumaştan hazırlanan, yaka kısmında kanaviçe motifli işlenmesi ve sutaşı, pul, boncuk gibi malzemeleri ile öne çıkan geleneksel Cumalık gömleği, Akçaabat yöresine has olan bir giysidir. Cumalık gömleğinde önceleri sadece el tezgâhlarında pamuk ve ipek ipliklerle işlenen ve dokunan kumaşlar tercih edilirken, günümüzde sentetik kumaşların kullanıldığı, düz, zikzak ve çiçek motifli makine dikişinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Cumalık gömleğinde doğadan esinlenerek yapılan çiçek motifleri, Karadeniz dağlarını sembolize etmektedir.¹⁷⁶

Tokat yöresine ait 'saya' kıyafeti Akçaabat Cumalık gömleği gibi yakaları işlemeleri bakımından benzerdir. Yörede dış 'saya' olarak adlandırılan üç etek beyaz etamin kumaştan dikilmiştir. Sadece bir bütün olarak kullanılan saya, Cumalık gömleğin kısa olmasıyla ayrılmaktadır. Tokat saya düz yakalı, omuzları dikişsiz, dikdörtgen kollu, yanları yırtmaçlı olan üç eteğin ön ve arka bedeni renkli koton ipliklerle kanaviçe tekniği ile işlenmiş, değişik geometrik desen ve motiflerin üzerleri de kol ağızları gibi püsküllerle süslenmiştir. Sayanın arka kısmı ise etek ucuna doğru kare motifler üzerine süslenmiştir.¹⁷⁷

Akçaabat ve yakın yörelerdeki gömleklerin üzerindeki işleme teknikleri değerlendirildiğinde, Trabzon'da en çok hesap işi, Rize de ve Giresun'da Türk işi teknikleri uygulandığı görülmektedir.¹⁷⁸ Türk işi motiflerinde, çizgilerin ince, zarif ve kıvrak olması, çiçek ve yaprakların etrafının bir kavisle çevrilmesi, yaprakların içine küçük çiçek motiflerinin yerleştirilmesi ayrıntıdan kaçınılarak esas hatların kuvvetli olması Türk iş tekniğinin desen özelliğidir.¹⁷⁹

1.2.5. Fistan

Bedene giyilen fistan Doğu Karadeniz'in her yerinde kullanılan entari adıyla da bilinen bir elbisedir. Renkleri farklı olsa da aynı amaç için kullanılmıştır. Pazen,

¹⁷⁶ Fatma Takalak, *Şanlıurfa ve İlçelerinde Geleneksel Giyim Kuşam*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2014, s. 109.

¹⁷⁷ E.Elhan Özus, Filiz Erden ve Melek Tufan, "Tokat Geleneksel Kadın Giysileri", ss. 205-218.

¹⁷⁸ Yeliz (Kara) Yücekul, *Doğu Karadeniz Bölgesindeki Etnografya Müzelerinde Bulunan Geleneksel İşlemelerin İncelenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013, ss. 283-288.

¹⁷⁹ MEB, *El Sanatları Teknolojisi*, Makinada Türk İşi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011, s. 4. (Bitkisel bezeme; doğada bulunan bitkilerin stilize edilmiş motif halidir Nesneli bezeme; günlük hayatta kullandığımız herhangi bir eşyadan yararlanılan motiflerdir. Karışık bezeme; diğer bezeme çeşitlerinden en az ikisinin birlikte kullanılmasıyla oluşan desenlerdir.)

basma ve ipekli kumaşlardan dikilen, bol dikilmiş her renkte olabilen, dizlerden fırfırlı bir giysidir.¹⁸⁰

Rize’de ‘forka veya foga’ adıyla bilinen fistanın önden veya arkadan düğmeleri olan, hâkim yakalı ve kol manşetleri tek düğmelidir. Kumaşın rengine uyumlu bir renkte sutaşları ile süslenen giysinın etekleri fırfırlıdır.¹⁸¹ Günlük kıyafetlerde basma kumaş kullanılırken, yayla şenliklerinde, düğünlerde, özel vb. günlerde ise kadife ve ipekli kumaştan yapılmış fistanlar diz kapağa kadar uzanmaktadır.¹⁸² Şalpaazarı fistanı, etek uçlarından fırfırlı olup kumaşı, çeşitli renklere sahip çiçeklerle bezenmiştir. Akçaabat fistanında etek uçlarının ve kollarının sutaşı geçişli dikişlerin olması diğer yöre fistanlardan ayrılan bir özelliğidir.¹⁸³ Giresun da ‘entari’, ‘üçetek’ veya ‘bindallı’ olarak anılan fistan, formu Trabzon’un fistanından farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yörede en çok kullanılan model, beli büzgülü olan entarinin etek ve yaka kısmı fırfırlı, kollar uzun, kol ağızları manşetli veya büzgülü lastik şeklinde kullanılmaktadır.¹⁸⁴

Geçmişte Akçaabat kadınları dışarıda çarşaf giydiklerinde hangi dine ve hangi ulusa ait olduğu kıyafetlerine bakılarak anlaşılmazdı. Ancak, zenginlerin ipek beyaz çarşaf, yoksullar ve köylülerin ise beyaz veya mavi çarşaf giydikleri bilinmektedir.¹⁸⁵

Osmanlıda entariler, modellerindeki değişikliğe göre farklı adlarla bilinmektedir. Bu entarilerin sadeleri günlük giyimde kullanıldığı gibi, ağır işlemeli olanlar törenlerde, düğünlerde ve gelinlik olarak kullanılmıştır. Entariler genellikle kadifeden yapılmış, yakası yuvarlak ve önü bele kadar açıktır. Kumaş olarak kadifeden olanlarına ve üzeri dival işi tekniğinde sırma ile motiflerle süslenmiş olanına, ‘bindallı’ denilmiştir. 1950’li yıllara kadar varlığı devam eden giysi, günümüzde sadece kına gecelerinde giyilen bindallılarla yaşatılmaya çalışılmaktadır.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Cihanoğlu, *Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları*, s. 40.

¹⁸¹ Z. Bilge Erden, vd., *Türk Halk Oyunları Giysileri*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.350.

¹⁸² Yılmaz, *Rize İli Geleneksel Giyim Kuşam*, s. 28.

¹⁸³ Korkmaz, “Trabzon-Ağasar Kadın Giysileri”, s. 339.

¹⁸⁴ <https://giresun.ktb.gov.tr> (22.09.2019)

¹⁸⁵ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 373.

¹⁸⁶ Özbey, *20. Yüzyılda Türkiye’de Gelinliğin Değişimi ve Etkileyen Nedenler*, s. 33.

1.2.6. Cepken

Devrik yakalı, çift sıra düğmeli bele kadar uzanan kadın üstlüğü olan cepken, haydar Gedikoğlu'nun Akçaabat adlı kitabında çuhadan¹⁸⁷ ya da kadifeden yapıldığı, ayrıca cepkenin dikilirken içine harç koyulduğu belirtilmektedir.¹⁸⁸ Yörede kullanımı terkedilen cepkenin folklorik olarak da kullanılmadığı görülmektedir.¹⁸⁹ Her ne kadar kullanımı terkedilse de bazı geleneksek kıyafetlerin renk ve motifleri yeni sentezlerle folklorik kıyafetlerde tezahür ettiği bir gerçektir.¹⁹⁰

Cepken, Artvin'de 'sıkma' olarak bilinmekte olup siyah kadife üzerine işlemelidir. Genel olarak üç etek üzerine giyilen ve yelek olarak kullanılan uzun kollu giysidir.¹⁹¹ Amasya cepkeni ise genellikle sarı renkli kumaştan olup kol bileklerine kadar manşetli olması bakımından farklılık göstermektedir. Omuzdan bileğe kadar çeşitli desenler ve motiflerle süslüdür.¹⁹² Artvin sıkması, Amasya cepkenine renk bakımından benzemektedir.¹⁹³

1.2.7. Libade ve İsparel

Yörede yaşlı kadınların giydiği libadelerin günümüzde kullanılmadığı gözlemlenmiştir. Akçaabatta libade kumaşı kalın pazenden yahut düz pazenden yapılmakta ve genellikle yaşlı kadınlarca giyilen bir tür cepkenden oluşmaktadır. İsparel de aynı şekilde yaşlı kadınlar tarafından giyilmesiyle benzerlik göstermektedir. Libade olarak bilinen cepkenler yakın komşusu sayılabilecek olan Azerbaycan'da "lebbade" diye anılmakta, kısmen birbirlerine benzemektedir.¹⁹⁴ Akçaabat folklor kıyafetinde ne libadeye ne isparele ne de cepkene rastlamak mümkündür. Haydar Gedikoğlu'nun Akçaabat adlı kitabında her ne kadar yer alsada, günümüzde kullanılmadığı yöre insanlarıncaya ifade edilmektedir.¹⁹⁵

¹⁸⁷ Çuha: İnce, sık dokunmuş tüysüz yün kumaş. <http://www.tdk.gov.tr> (20.09.2019)

¹⁸⁸ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 379.

¹⁸⁹ Salman, "Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler", s. 179.

¹⁹⁰ Korkmaz, "Trabzon-Ağasar Kadın Giysileri", s. 336.

¹⁹¹ <https://karadeniz.gov.tr> (20.09.2019)

¹⁹² <https://kulturportali.gov.tr> (20.09.2019)

¹⁹³ <https://karadeniz.gov.tr> (20.09.2019)

¹⁹⁴ Arzu Mammadova, "Azerbaycan'ın 19. Yüzyıl Yöresel Kıyafetleri", c. 2, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Maddi Kültür, Ankara, 10-15 Eylül 2007, ss. 847-864. www.ayk.gov.tr (12.09.2019)

¹⁹⁵ Kamile Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 25.05.2018

1.2.8. Şalvar

Türk kadın ve erkeğinin kullandığı önemli giysilerden olan şalvarın doksan kadar çeşidi belirlenmiştir.¹⁹⁶ Haydar Gedikoğlu şalvarın fistanın ya da eteğin altına giyildiğini ve ayrıca iki türlü boyu olduğunu ifade etmektedir. Uzun şalvar daha çok iç köylerde gözüktürken, kısa şalvarlar ise kıyı bölgelerde görülmektedir. Kısa şalvar Cumalık eteğinin altından diz kapağına kadar olan bölgede gözükecek şekilde kullanılmaktadır. Çiçekli basmadan ve pazen kumaştan yapılan şalvarların bazen de iki kumaştan da (yarısı başka kumaş cinsinden) yapılabilmektedir.¹⁹⁷

Tokat yöresi şalvarı, beyaz patiskadan dikilenlerinde kanaviçe ile işlemesi yönünden doğu Karadeniz şalvarlarından ayrılır.¹⁹⁸ Rize yöresi kırsalında şalvar (iç donu), patiska kumaştan olup, paçaları ve beli büzülerek elbisenin altına giyilmektedir. Boyu genellikle dize kadar uzanır.¹⁹⁹

Anadolu'da bedenin gövde kısmında 'üçetek' veya 'dörtetek' denilen elbiseler, Osmanlı devletinin ilk zamanlarından itibaren kullanılmıştır. Bu elbiseler haricinde şalvar, cepken ve bele bağlanan kuşaklar da giyilmiştir. Aynı zamanda bu elbiselerin içine gömlek giyilmiştir. Ağır işlemeli bindallı elbiseler ise özel günler ve düğünler için tercih edilmiştir. Osmanlı Döneminde sarayda giyilen üçetek, dörtetek, bindallı ve iki parçadan oluşan özel gün elbiseleri tercih edilirken motif olarak, sırma, çeşitli bitki motifleriyle işlenen ve dival işi tekniği elbiselere uygulanmıştır. Kırsal kesimde ise daha çok benzer tarz işlemesi ve kumaşları bulunan şalvar ve ceketler kullanılmıştır. Bu giysi modelleri her yörede az çok değişiklikler ile birbirine benzese de farklı adlar ile anılmıştır.²⁰⁰ Şalvar, çocuk giyiminde temel unsurlarıyla aynıdır.²⁰¹ Anadolu geleneksel giyim kuşam ve süslenme bağlamında çeşitlilik açısından oldukça zengindir. Ülkeleri ve şehirleri yanı sıra yakın komşu iki köy arasında bile kıyafetlerinde çeşitlilik mevcuttur.²⁰²

¹⁹⁶ E.Elhan Özus, Filiz Erden ve Melek Tufan, "Tokat Geleneksel Kadın Giysileri", ss. 205-218.

¹⁹⁷ Gedikoğlu, *Akçaabat*, ss. 373.

¹⁹⁸ E.Elhan Özus, Filiz Erden, Melek Tufan, "Tokat Geleneksel Kadın Giysileri", ss. 205-218.

¹⁹⁹ Yılmaz, *Rize İli Geleneksel Giyim Kuşam, Atatürk Üniversitesi*, s.28.

²⁰⁰ Şöhret Aktepe, Elvin Erol, "Osmanlı Dönemi Gelinlikleri ve Gelin Başlıkları", *The Journal Of Social Science* ,3/5, 2019, s.340-348.

²⁰¹ Öngen, "Cumhuriyet Dönemi Giysi Koleksiyonunun Sanat ve Tasarım Algısındaki Önemi", ss. 91-97

²⁰² Ergin, "Türkiye ve Azerbaycan Halk Oyunlarında Geleneksel Giyim Kuşam ve Süslenme", s. 999.

1.2.9. Peştamal

Akçaabat yöresinin geleneksel kıyafetlerinden olan peştemali diğer bölgelerden ayıran en belirgin özelliği rengidir. Siyah ve kırmızı çubuklu beyaz peştamal kullanımı, peştemalin hangi yöreye ait olduğunu göstermektedir.²⁰³ Aynı şekilde peştemallerin renklerinde yöreden yöreye farklılık görülse de sadece Akçaabat şal peştemali siyah üzerine aplikeler yada boncuk süslemeleriyle kişinin kendi tasarımına bağlı olarak yapıldığı tespit edilmiştir. Trabzon'un köylerinde genelde yaşlıların koyu ve enlice çizgili peştamel kullandıkları gençlerin ise daha açık renkli ve şeritli peştemalleri tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Peştamal, Tokat yöresinde 'şal' veya 'öynük' olarak bilinmektedir. Doğu Karadeniz'deki kadının tarlada, bahçede veya evde iş yaparken taktığı, kıyafetin kirlenmesini önlemek için kullandığı bir çeşit koruyucu örtüdür.²⁰⁴

Rize'de peştemale 'dolaylık' denilmektedir. Gezmeye gidilirken kullanılan ve çay toplamaya veya bağ bahçe işlerinde kullanılan olmak üzere iki türlü dolaylık bulunmaktadır. Bağ ve bahçe işlerinde kullanılan peştemallerde koyu renkli kumaşlar tercih edilmektedir.²⁰⁵

Dokuması bakımından da peştemalle benzerlik gösteren 'keşan' Akçaabat ve köylerinde kullanılmamaktadır. Keşan kullanımı Vakfikebir, Beşikdüzü, Çarşıbaşı, Araklı ve Sürmene ilçelerinin köylerinde görülmektedir.²⁰⁶

Cumhuriyet döneminde Maçka'da kadınların tesettür için genellikle peştamal, Sürmene'de peştamal ve çarşaf, Akçaabat'ta çarşaf, Of'ta çember ve peştamal, Vakfikebir'de sadece çember kullanıldığı, Yomra'da ise tesettür olmamakla birlikte çarşı pazar veya devlet kurumuna gittiklerinde başlarına peştamal örttükleri belirtilmiştir.²⁰⁷ Dolayısıyla Trabzon yöresinde kadınlarının büyük bir çoğunluğu geleneksel kıyafetleri kullanmaya devam etmişlerdir.²⁰⁸

²⁰³ Yılmaz, *Rize İli Geleneksel Giyim Kuşam*, s. 29.

²⁰⁴ E.Elhan Özus, Filiz Erden ve Melek Tufan, "Tokat Geleneksel Kadın Giysileri", ss. 205-218.

²⁰⁵ Salman, "Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler", s. 184.

²⁰⁶ Sümerkan, *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*, ss. 101-102.

²⁰⁷ Mesut Çapa, "Giyim Kuşamda Medeni Kıyafetlerin Benimsenmesi ve Trabzon Örneği", *Toplumsal Tarih dergisi*, 5/ 30, 1996, ss. 22-38.

²⁰⁸ Veysel Usta, Bahar Usta Baki, "II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Trabzon'da Kadın", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 2016, S.20, ss. 225-274. <https://dergipark.org.tr> (20.07.2019)

1.2.10. Kuşak

Akçaabat yöresi kadın geleneksel kuşakları, beli sıkı tutmak için özellikle üçgen biçiminde katlanıp fistan üstüne sarılarak giyilmektedir. Bağ, bahçe ve tarla işleri ile meşgul olan yöre kadını, kuşağın üzerine peştamal takarak kullanmaktadırlar.²⁰⁹ Kuşak ağır yük taşıyan kadınların bellerini sıkı tutmasına, peştamal ise önlük görevi görmesi münasebetiyle ayrılmaz iki parçadır. Ayrıca kuşağın kenarlarına geçirilen şeritlere “gazaz” denilmektedir.²¹⁰ Akçaabat ve yakın yörelerde kuşağın kadınlar tarafından kullanıldığı ancak erkeklerin kullanmadığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Gedikoğlu, Karadeniz’de kuşakların kadınlar tarafından kullanıldığını, Erzurum ve Sivas bölgesinde ise erkeklerinde kuşak kullandıklarını belirtmiştir.²¹¹

1.2.11. Etek

Yörede etek kullanımı, Cumalık gömleği gibi Cumalık eteği kullanımı kullanılmaktadır. Akçaabat ve Düzköy’e özgüdür. Kenarları fırır işlemesi ve her renkte olabilen etekler, su taşı geçişi ve kaneviçe işlemesiyle şalvarın üzerine giyilmekte eteğin bitişinden şalvarın boğumu gözükmektedir.²¹²

1.3. Akçaabat Yöresi Ayağa Giyilen Kadın Kıyafetleri

1.3.1. Yemeni ve Çarık

Ayağa giyilen yemeni ve çarık, Anadolu’da kullanılan bir ayakkabı türüdür. Yemeni, üstü deri, altı kösele ve ökçesiz iken çarık, manda ve inek derisinden yapılmakta olup ipleri bacağı saracak şekilde kullanılmaktadır.²¹³ Akçaabat yöresinde çarık, kadın ve erkekler tarafından kullanılmaktadır.

1.3.2. Çoraplar

Akçaabat yöresinde çoraplar yün ve kıl çorabı olarak ikiye ayrılır. Bayanların giydiği geleneksel kadın çorapları erkeklerinkinden biraz daha uzun ve bol nakışlı ve renkli kullanımı ile öne çıkmaktadır.²¹⁴

²⁰⁹ Sevval Uzun, *Kişisel Görüşme*, 25.05.2018.

²¹⁰ Karataş, “Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü Üzerine Bir İnceleme”, ss. 184-185.

²¹¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 361.

²¹² Cihanoglu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamlar, Barlar ve Halaylar*, s. 93.

²¹³ Koçu, *Türk Giyim-Kuşam Süslenme Sözlüğü*, s. 64.

²¹⁴ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 378.

1.3.3. Karalastik

Kara lastik Doğu Karadeniz bölgesinde yaygın olarak kullanılan bir ayak giysisidir. Kara lastik, Maçka, Hayrat, Araklı, Arsin, Yomra, Çaykara, Dernekpazarı, Sürmene, Of ilçelerinde ‘cızlavet’ olarak adlandırılırken Trabzon’un geri kalan ilçelerinde ‘kara lastik’ olarak bilinmektedir. Kara lastiklere göre daha yaygın olarak kullanılan naylon lastikler yörede yaygındır. Giresun yöresinde kullanılan kara lastik, içi pamuklu bezle kaplı olduğu için terletmediğinden daha çok tercih edilmektedir.²¹⁵ Kara lastiğin günümüzde popüler kültürden etkinliği ve genç kuşağın son yıllarda geleneksel tarzda farklı desenlerde kullandıkları gözlemlenmektedir.

1.4. Akçaabat Yöresi Kadın Takıları

1.4.1. Hamayıl ve Muska

Kadın ve erkek aksesuarlardan olan ‘hamayıl’ ve ‘muska’ günümüzde horon ekiplerinin folklor kıyafetinde kullanılmaktadır. Hamayıl dikdörtgen biçimde olurken muska ise üçgen biçimde gümüşten yapılmış kaplardır. Hamayılın içine nazar ayetleri konulmakta ve sağ koltuktan sol koltuk altına zincirle çaprazlama asılmaktadır.²¹⁶ Giresun ve Tokat yöresel kıyafetlerinde kullanılan hamayıl üçgen veya silindirik şekilde muska olarak kullanılmaktadır.²¹⁷

1.4.2. Boğazlık

Karadeniz kadınlarının vazgeçilmez takısı olarak kullanılan ‘boğazlık’, Artvin’de ‘penez’ adıyla bilinir ve altın veya gümüş liralara sıra ile bir kurdeleye bağlanıp boyuna takılmaktadır. Boğazlık bazen ortalarında en büyüğü olan beşibiryerde (beşibirli) adı ile de bilinmektedir.²¹⁸ Boğazlık, günümüzde folklor ekipleri tarafından kullanılan bir aksesuar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4.3. Kaytan

Doğu Karadeniz’de kadınların özellikle yük ve çocuk taşıma için kaytan kullanılmaktadır. Kaytan, Akçaabat yöresinde bağ, bahçe ve tarla işleri ile uğraşan kadınların yoğun olarak kullandıkları aksesuardır.

²¹⁵ <https://giresun.ktb.gov.tr> (20.08.2019)

²¹⁶ Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamalar, Barlar ve Halaylar*, s. 98.

²¹⁷ E.Elhan Özus, Filiz Erden ve Melek Tufan, “Tokat Geleneksel Kadın Giysileri”, ss. 205-218.

²¹⁸ <https://karadeniz.gov.tr> (20.09.2019)

2. Akçaabat Yöresi Erkek Giysi ve Takıları (Başa, Bedene ve Ayağa Giyilenler)

2.1. Akçaabat Yöresi Başa Giyilen Erkek Kıyafetleri

2.1.1. Kabalak-Kukul

Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel erkek kıyafetlerinden olan ‘kabalık’, ‘kukul’ ve ‘başlık’ arasında büyük benzerliklerin olduğu görülmektedir. Farklı sarım türleri bulunan kabalak sarımları arasında en tercih edileni ‘kulaklı sarım’dır. Ordu, Giresun, Trabzon ve Rize yöresi geleneksel erkek başlığı büyük oranda aynıdır. İki yana uzanan püsküllü ve sırmalı biçimi, sarı sırmalı kabalak olarak Artvin yöresinde görülmektedir.²¹⁹ Başa, bedene ve ayağa giyilen kıyafetlerden, aksesuarlarına kadar Osmanlı dönemi kıyafet özelliklerini yansıtmaktadır. Bazı değişiklikler olsa da benzerlikler söz konusudur.²²⁰

2.2. Akçaabat Yöresi Bedene Giyilen Erkek Kıyafetleri

2.2.1. Aba-Cepken

Yün veya kıldan el tezgâhlarında dokunan kumaştan yapılan ve palto görevi gören aba, bir tür erkek cepkeni olup genellikle soğuk havalarda kullanılmaktadır.²²¹ Akçaabat yöresinde aba, daha çok folklorik şenliklerde giyildiği görülmektedir. Benzer şekilde Artvin, Rize, Giresun yörelerinde de folklorik olarak kullanılmaktadır.²²²

2.2.2. Yelek

Yelek, abanın içine, gömleğin üstüne giyilen ön tarafı kumaş, arka tarafı ise parlak astarlı giysidir.²²³ Yörede yeleklerin rengi siyah olarak kullanılmaktadır. Doğu Karadeniz erkek yelekleri birbirlerine benzemektedir. Renk bakımından yeşil yelek kullanılan yörelerde vardır.

²¹⁹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 377.

²²⁰ Salman, “Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler”, s. 189.

²²¹ Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamalar, Barlar ve Halaylar*, s. 96.

²²² <https://karadeniz.gov.tr> (20.09.2019)

²²³ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 375.

2.2.3. Zıpka- Pantolan

İngiliz pontulu olarak da bilinen ‘zıpka’, pantolan yerine giyilmektedir.²²⁴ Şapka kanunun etkisi ile kılık kıyafet alanında yapıla düzenlemelerin sonucu olarak erkekler zıpka yerine setre pantolon giymeyi tercih etmişlerdir.²²⁵ Yörede, daha çok folklor ekipleri tarafından giyilmektedir.

2.2.4. İşlik (Gömlek)

Genel olarak ketenden yapılan işlik (gömlek) uzun kollu olması ile maruftur.

2.3. Akçaabat Yöresi Ayağa Giyilen Erkek Kıyafetleri

2.3.1. Kalçın

Kalçın, bir tür tozluk olup ayak bölümü olmayan çorap boğazıdır.²²⁶ Boğazlık görevi gördüğü için bacakta çorabın boğaz kısmı izlenimi vermektedir. Cihanoğlu'nun belirttiğine göre, kalçın giyildiğinde ayağa çapula giymek gerekmektedir.²²⁷

2.3.2. Çarık, Yemeni

Çarık ve yemeni, erkek ve kadın ayak giysisi olarak kullanılan malzeme ve yapı bakımından benzerlik göstermektedir. Ancak, kadınların daha çok yemeniyi tercih ettikleri görülmektedir.²²⁸

2.3.3. Sabuk-Selenk ve Çizme

Akçaabat yöresinde daha çok Çerkez çizmesi olarak bilinen ‘sabuk/selenk’ ve ‘çizme’ erkek ayak giysisi olarak kullanılmaktadır. Sabuk/selenkin boğaz kısmının körüklü olması onu çizmeden ayıran yönüdür. Gedikoğlu, çizmenin varlıklı kişilerce giyildiğinden bahsetmektedir.²²⁹ Doğu Karadeniz erkekleri özellikle Rize’de aynı şekilde giyilmektedir.

²²⁴ Kemal Akbulut, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

²²⁵ Veysel Usta, Bahar Usta Baki, “II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Trabzon’da Kadın”, ss. 225-274.

²²⁶ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 375.

²²⁷ Cihanoğlu, *Doğu Karadenizde Oynanan Horonlar, Karşılamlar, Barlar ve Halaylar*, s. 97.

²²⁸ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 378.

²²⁸ Erman Kahveci, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015

²²⁹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 378.

2.3.4. Çorap

Yünden yapılan çorapların farklı boylarda, desenlerde ve renklerde oldukları görülmektedir. Erkek çorabı kıl çorap olarak geçmektedir. Kadınlara göre daha sade ve düz işlemeye sahiptir. Günümüzde çizme içinde de görülmediği için kullanılmamaktadır.

2.4. Akçaabat Yöresi Erkek Takıları

2.4.1. Hamayıl ve Muska

Yörede, kadın ve erkek aksesuarlardan olan hamayıl ve muska, günlük yaşamda kullanılmamakta olup daha çok horon ekiplerince takılan aksesuardır. Kadınların kullandığı boğazlık gibi erkeklerin de bellerine taktıkları çerkez kayışı, kama ve bıçak oyun esnasında ses çıkarması bakımından benzer amaçla kullanılmaktadır.²³⁰

2.4.2. Köstek (Köstek Zinciri)

Akçaabat yöresinde daha çok folklorik amaçlı olarak horon ekiplerince takılan köstek, köstek zinciri yeleğin sağ cebine sarkan zincirlerdir. Doğu Karadeniz erkek yeleğinden sarkan köstek zinciri kullanımı yaygındır. Kullanım amacı bakımından birbirine benzerdir. Köstek zincirleri folklor ekiplerinin horon ederken özellikle kullandığı bir takıdır. Göğüsün sol üstünden sağ cebe doğru uzanan kösteğin ortasında zincirleri birleştiren bir bilezik bulunmaktadır.²³¹

2.4.3. Kayış (Çerkez Kayışı)

Akçaabat yöresinde 'sırma silahlık', 'Çerkez kemeri' olarak da bilinen kayış, siyah deriden olup, kemerin ön kısmında bıçakları koymak için üst üste dikilmiş gözleri bulunan kemerdir. Bu aksesuarda aşağıya doğru sarkan gümüş işli uçları vardır. Benzer şekilde Giresun yöresinde sırma silahlık, Çerkez kemeri olarak da bilinir.²³² Horon ekiplerince kullanılan bu aksesuar, horon eden erkeklerin bellerinden ses çıkarması yönünden önemli gözükmektedir.

²³⁰ Şükrü Kahveci, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

²³¹ Gedikoğlu, *Akçaabat*, s. 387.

²³² <https://giresun.ktb.gov.tr> (20.08.2019)

2.4.4. Kama-Bıçak-Koltuk Bıçağı

Trabzon ve yörelerine has bir erkek aksesuarı olarak bilinen kama, bıçak ve koltuk bıçağı, horonlarda gösteri aracı olarak kullanılmaktadır. Özellikle Trabzon yöresinde oynanan sıksara horonunda gösteri amaçlı takılmaktadır.

2.4.5. Yağdanlık (Kav-Kavlık)

Yağdanlık, kemere asılan, silah yağlamak için, içinde yağ bulunan küçük bir kutudur. Akçaabat yöresinde folklorik olarak horon ekiplerince takılan yağdanlık Trabzon, Giresun ve Rize’de de benzer amaçlı olarak kullanılmaktadır. Ancak bugün folklorik olarak da kullanımı zayıflamıştır.²³³

Akçaabat tarih boyunca bir çok uygarlığı içerisinde barındırmıştır. Bölgede giyilen geleneksel kıyafetler komşu yörelerde giyilen kıyafetlerin benzeri niteliğindedir. Kıyafetteki süslemeler ve motiflerde bariz bir fark olmamasına rağmen değişiklikler gösteren unsurlara rastlanmıştır. Günümüzde, resmiyette ilçelere ayrılan beldelerde geleneksel kıyafette fazla bir değişiklik söz konusu olmamakla birlikte bazı kıyafetlerin sadece renklerinde farklılıklar göze çarpmaktadır. Yapılan gözlemlere ve araştırmalara yöre halkı geleneksel kıyafetinden tam manasıyla kopmamıştır. Geleneksel kılık-kıyafetleri Akçaabat köylerinde daha çok rastlanmıştır. Çoğunlukla kumaş peştemalin kullanıldığı, kuşakların vazgeçilmez olduğu ve yaşamlarının bir parçası haline geldiği gözlemlenmiştir.

Bir toplumun kendi kültürü ile varlığını yaşatan şey, o toplumun gelenek ve göreneklerine sahip çıkmasıdır.²³⁴ Bir milletin var olma sebebidir. Geleneksel kıyafetlerde, bize bırakılan bir miras olma münasebetiyle incelenip, günümüzde geçerliliği sağlanmalıdır. İnsan bedeninin örtünme, korunma ve süslenme gereksinimlerini karşılayan giysiler, doğal ve toplumsal değişimlerle birlikte kimbilir bir çok değişime uğrayacaktır. Şüphesiz günümüzün kıyafeti geleceğin geleneksel kıyafeti haline dönüşecektir.

Günümüz giysileri geçmişin izlerini taşısa da onların yerini tutamamaktadır. Basmadan yapılan fistan yerini saten ve dantelden oluşan modern fistan ve yeleklerle dönüştürmüştür. İnsanların yeniye ve popüleriteye olan bağımlılıkları da aynı

²³³ <https://giresun.ktb.gov.tr> (20.09.2019)

²³⁴ Latife Aktan, “2000’li Yıllarda Geleneksel Türk Sanatlarının Dün, Bugün İkilemi”, *2000’li Yıllarda Türkiye’de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 1999, ss. 1-2.

doğrultuda artış göstermiştir. Modanın etkisi ve günümüz etnik desenlerin moda kavramıyla tekrar gün yüzüne çıkması geleneksel giyimin özlerini yaşatmaya çalışmaktadır. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde düzenlenen yayla şenlikleri, düğünler, festivaller gibi etkinliklerde halk oyunlarında geleneksel giyime rastlamaktayız.

Şimdilerde kadın kıyafetinde ismi fazla anılmayan libadeler, ispareller köylerde penye olmuş bayanların başına taktığı fesler ise yerini sadece yaşmaklara ve çömberlere bırakmıştır. Erkek kıyafetinde de yine çok fazla kullanılmayan bir giysi olan aba aynı durumdadır.²³⁵ Kültür ögesi olan geleneksel kıyafetler, onları üreten insanoğlunun ve toplumların belli boyutlarda orjinal kimlikleriyle tanıtmaya yarayan görsel objelerin başında yer almaktadır. Anadolu halk etimolojisinde ve özgün objelerden elde edilen geleneksel kıyafetler halen kuşaklar ötesinden devam ettiği bilinmektedir.²³⁶

Batılı giysilerin Doğulu zihniyete uygulanması daha çok deneysel olarak gelişmiştir. Yerel giysileri diken terzilerin deneyimleri ve fikir yürüterek yaptıkları uygulamalarda, Batı ve Doğu arasındaki zihniyet farklılığı açıkça ortaya çıkmış ve geleneksel kesim bilgisindeki terzilerin yeni moda uyarlamaları 'eklektik' biçimde gerçekleşmiştir. Daha da önemlisi, bu giysileri giyecek sosyal yaşam ve sosyal davranış biçimleri, doğal gelişimini henüz gerçekleştirememiştir. Batı modası etkisindeki 'kentli' eklektik giysiler, Cumhuriyet'in ilanından sonra kurulan müzelerde 'geleneksel giysiler' tanımlaması ile yer almıştır. Kırsal halk kültürünü temsil eden anlam yüklü geleneksel giyim-kuşam öğeleri ise, teknolojinin henüz ulaşmadığı bölgelerde bir süre yaşamış ve başkalaşarak yok olmaya yüz tutmuşlardır. Bu alandaki yeni önermeler/tasarımlar, kültüre ve geleneğe sahip çıkmanın yanı sıra, ülke ekonomisine katkıda bulunma iddiası ile yapılandırılmaktadır. Çalışmaların içerik ve yaklaşımları; 'yöresel malzeme ve motif-desen vb.'nin moda tasarımı ürünler üzerinde kullanılarak bölge kalkınmasına katkıda bulunmak, kültürü korumak vb.' unsurlarla oluşabilir. Söz konusu önermeler-tasarımlar incelendiğinde, bunların derin araştırmalardan yoksun olduğu görülmektedir.²³⁷

²³⁵ Şükrü Kahveci, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2015.

²³⁶ Zerin Kartal ve Filiz N. Ölmez, , Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Isparta Yöresel Kadın Giysileri*, Isparta 2014, ss. 309-313.

²³⁷ Şahin, "Tarihin Tekerini Geriye Döndürmek: Moda Tasarımında Geleneği Yorumlama Sorunsalı", ss. 27-32.

Günümüzde sadece halk oyunları ekipleri tarafından giyilen geleneksel kıyafetlerimizin kaybolmamasına karşı tedbirler alınmalıdır. Bu konuda halk bilimcilerin, geleneksel sanatlarla uğraşan uzman kişilerin ve bizlerin daha sağlıklı olması gerekmektedir. Gelenek ve göreneklerimizi en önemlisi de milli kimliğimizi korumalı, kültürümüze sahip çıkmalıyız. Yarınlara geleneksel sanatları aktarmada örnek teşkil etmemiz gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçaabat Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, *Akçaabat*, 2013.
- AKTAN, Latife, '2000'li Yıllarda Geleneksel Türk Sanatlarının Dün, Bugün İkilimi', *2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu*, Ankara 1999.
- AKTEPE, Şöhret, Elvin Erol, "Osmanlı Dönemi Gelinlikleri ve Gelin Başlıkları", *The Journal Of Social Science* ,3/5, 2019, ss.340-348.
- ALBAYRAK, Hüseyin, *Trabzon'un Fethi*, Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 1997.
- ATILLA Alp Bölükbaşı (Yön.), *Kültür Sanat ve Turizm Şehri Akçaabat*, DVD, Agrafik, 2012.
- AYDIN, Öznur. *Anadolu'da Giyim Kültürü*, <http://www.idesanat.com/images/upload/pdf>. (06.09.2018).
- BİLGİN, Mehmet, *Doğu Karadeniz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002.
- BULMUŞ, Emel ve H. Saadet Bedük, "Denizli İli Çardak İlçesi Söğüt Köyü Gelin Entarileri", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, S. 16, ss. 21-31.
- CİHANOĞLU, Selim. *Trabzon Yöresi Giysileri, El İşleri ve Kalıpları*, Eser Ofset Yayın, Trabzon 1997.
- _____, *Doğu Karadeniz de Oynanan Horonlar, Karşılamlar, Barlar ve Halaylar*, Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2004.
- _____, *Trabzon Yöresi Giysileri El İşleri ve Kalıpları*, Eser Ofset, Trabzon 1997.
- CİRAVOĞLU, Tevfik Vural, *Trabzon Folkloru Gelenekler ve Halk Edebiyatı Örnekleri*, Som Kitap, İstanbul 2009.
- ÇAĞDAŞ, Miyase ve Arzu Bor, Konya'ya Ait Geleneksel ve Çağdaş Gelinliklerin Fotoğraflardan İncelenmesi, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S, 32, 2012, ss. 411-427.
- ÇAPA, Mesut, "Giyim Kuşamda Medeni Kıyafetlerin Benimsenmesi ve Trabzon Örneği", *Toplumsal Tarih Dergisi*, 5/ 30, 1996, ss. 22-38.

- DE LAUNAY, Marie, *1873 Yılında Türkiye’de Halk Giysileri Elbise-i Osmaniye*, (Çev. Osman Hamdi Bey), Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1999.
- DUMAN, Mustafa, *Trabzon Halk Kültürü*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2011.
- DÜZKÖY Tarihçe, <http://www.duzkoy.gov.tr/tarihce>, (22.03.2018).
- “*El Sanatları Teknolojisi Motif Çizim Temel Teknikleri*”, MEB Yayınları, Ankara 2011.
- “*El Sanatları Teknolojisi Geleneksel Türk Giysi Aksesuarları*”, MEB Yayınları, Ankara, 2012. http://ismek.ibb.gov.tr/ismek-el-sanatları-kursları_pdf, (20.08.2019)
- “*El Sanatları Teknolojisi Makinada Türk İşi*” MEB Yayınları, Ankara, 2011.
- ERDEN, Z. Bilge, vd., *Türk Halk Oyunları Giysileri*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
- ERGİN, Ümmü Hatice, “Türkiye ve Azerbaycan Halk Oyunlarında Geleneksel Giyim Kuşam ve Süslenme” *Motif Uluslararası Genç Halkbilimciler ve Türk Dünyası Kongresi*, Eskişehir, 15-16 Mayıs 2019, ss.1003-1012.
- GEDİKOĞLU, Haydar, *Akçaabat*, Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 1996.
- _____, *Akçaabat Folkloru*, Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 2012.
- GÜLENSOY, Baybars, “Türk Dünyası Giyim-Kuşam Üzerine”, *Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyum Bildirileri*, Ankara, 22-23 Aralık 1994, ss. 202-203 <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/GÜLENSOY-Baybars-pdf>
- _____, Baybars, “Türk Dünyası Giyim-Kuşamı Üzerine”, *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, ss.202-216.
- GÖRGÜNAY, Neriman, *Geleneksel Türk Giyim Tarihi*, Grafmat Basım, İzmir 2008.
- GÜRSOY, A. Tahir, *Giyim Kültürü ve Moda*, c. 3, Ömür Matbaacılık, İstanbul 2010.
- KAISER, Susan, “The Social Psychology of Clothing”, Macmillian Publishing Company, New York 1985.

- KANKAL, Ayşegül, *Akçaabat Geleneksel El Sanatları*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, Konya 2008.
- KALYONCU, Hasan, *Trabzon-Tonya Ağzının Dilbilgisel Özellikleri ve Tonya Sözlüğü*, Arkadaş Yayıncılık, Tonya 2001.
- KARATAŞ, Hicran, *Trabzon İli Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 2010.
- KARPUZ, Haşim, *Trabzon*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- KARTAL Zerin, Filiz N. Ölmez, , Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Isparta Yöresel Kadın Giysileri*, Isparta 2014.
- KOÇAK, Emine Ketenci, “Ankara İli Gölbaşı İlçesinde Bulunan Bindallılar(Harbalılar) ve Çağdaş Kadın Giysi Tasarımlarına Yansımaları”, *Halk Kültüründe Giyim-Kuşam Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Eskişehir, 15-17 Aralık 2006, ss. 25-38.
- KOÇ, Fatma ve Koca, Emine, “Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım”, *İdil Dergisi* 5/19, 2015, ss. 237-262.
- KOÇ, Fatma, *Osmanlı İmparatorluk Dönemi Türk Çocuk Giysileri Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997.
- KOÇU, R. Ekrem, *Türk Giyim-Kuşam Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Yayınları, Ankara 1967.
- KORKMAZ, Mehmet Akif, “Trabzon-Ağasar Kadın Giysileri”, *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken-Journal of Word of Turks*,2/1, 2010, ss. 339-354.
- KUTLU, M. Muhtar ve Özmen. A., “Kimlik (ler) Sembolü Olarak Giyim, Kuşam ve Süslenme”, *Halk Kültürü'nde Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Basımevi, 2008. ss. 309-314,
- LERMİOĞLU, Muzaffer, *Akçaabat, Akçaabat Tarihi ve Birinci Genel Savaş Hicret Hatıraları*, İstanbul 1949.

- MAMMADOVA, Arzu, “Azerbaycan’ın 19. Yüzyıl Yöresel Kıyafetleri”, c. 2, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Maddi Kültür, Ankara, 10-15 Eylül 2007, ss. 847-864. www.ayk.gov.tr (12.09.2019)
- ÖNGEN, Ayşe Gamze, “Cumhuriyet Dönemi Giysi Koleksiyonunun Sanat ve Tasarım Algısındaki Önemi” *Sanatı Yönetmek Uluslararası Sanat Sempozyumu*, İstanbul, 4-7 Kasım 2014, ss. 91-97.
- ÖZBEY, Hatice Kübra, *20. Yüzyılda Türkiye’de Gelinliğin Değişimi ve Etkileyen Nedenler*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, ss.10-19.
- ÖZEN, Metin ve Tanyeli, Uğur, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2011.
- ÖZUS, E.Elhan, Filiz Erden ve Melek Tufan, “Tokat Geleneksel Kadın Giysileri”, *International Journal of Cultural and Social Studies*, Volume 2, Ağustos 2016, Kazakistan, ss. 205-218.
- ÖZTÜRK, Özhan, “Karadeniz Bölgesi Geleneksel Giyim Kuşam Sözlüğü”, 29 Ağustos 2017, <http://ozhanozturk.com/2017/08/29/karadeniz-bolgesi-geleneksel-giyim-kusam-sozlugu/>. (18.02.2018)
- RIFAT, Mehmet, *Gösterge Bilimin ABC’si*, Say Yayınları, İstanbul 2009.
- SALMAN Fikri, Zeynep Atmaca, “Erzurum’da Geleneksel Kadın Giysilerinin Özellikleri”, 24 Ağustos 2010, S.15, ss.11-17. <https://dergipark.org.tr> (20.09.2019)
- SALMAN, Fikri, “Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler”, *I. Rize Sempozyumu*, Rize 2006.
- _____, “Günümüzde Rize ve Civarında Görülen Geleneksel Giysiler”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 19, 2007, ss, 165-189.
- SEVİN, Nureddin, *On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- SÜMERKAN, Mustafa Reşat, “Doğu Karadeniz’de Yok Olan El Sanatları ve Çağdaşlaşma Sorunu”, *CVII.Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, 18-21 Kasım 1981, ss. 339-346.

- _____, *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*, Sarender Yayınları, Trabzon 1998.
- ŞAHİN, Yüksel, “Tarihin Tekerini Geriye Döndürmek: Moda Tasarımında Geleneği Yorumlama Sorunsalı”, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, S. 27, 2015, ss. 13-32.
- ŞEVKET, Şakir, *Trabzon Tarihi*, İsmail Hacıfettahoğlu (haz), Kurtuba Kitap, İstanbul 2013.
- ŞİMŞEK, Eyyub, “On Sekizinci Yüzyılın Başında Trabzon’da Giyim-Kuşam”, *Mavi Atlas GŞÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 1, 2013, ss. 51-66.
- TAKALAK, Fatma, “*Şanlıurfa ve İlçelerinde Geleneksel Giyim Kuşam*”, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2014.
- TANER, Nuri, “Bir Kültür Ögesi Olarak Çoraplardaki Nakışların Halk Bilimsel Önemi Üzerine Düşünceler”, 3. *Ulusal El Sanatları Sempozyumu*, İzmir, 25-27 Kasım 1983, ss. 220-235.
- TEZCAN, Mahmut, “Giyim Olgusuna Sosyo –Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16/2, 1983, ss. 255-276.
- TOPAL, Zehra, *Sargana’dan İşgale Akçaabat*, Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2012.
- TUNÇELLİ , Oylum, “Sanatın Değerinin Değişkenleri”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Kongresi 2*, 2013, ss. 89-94.
- Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, “Trabzon”, [Broşür], 2013
- Trabzon İl Yıllığı*, Ankara 1967.
- Trabzon İl Yıllığı*, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 2006.
- TRABZON 2000*, Trabzon Valiliği, Seçil Ofset, İstanbul 2000.
- “Trabzon Yöresi Giyim- Kuşam”, *Trabzon İl Kültür Turizm Müdürlüğü*, <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr> (10.09.2018).
- Trabzon Resmi Web Sitesi, [http://www.trabzon.gov.tr/page_id,\(20.05.2010\)](http://www.trabzon.gov.tr/page_id,(20.05.2010))
- TUNALI, İsmail, *Sanat Ontolojisi*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 2002.

- TÜRKOĞLU, Sebahattin, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim-Kuşam*, Kendi Yayını, İstanbul 2002.
- USTA, Veysel, Bahar Usta Baki, "II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Trabzon'da Kadın", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 2016, S.20, ss. 225-274. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kid/article/277753>
- ÜNAL, Şahin, "Halk Oyunlarının Giyim ve Aksesuarlarda Zaman İçinde Değişik ve El sanatlarına Yansıması", *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretim Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, 18-20 Kasım 1992, ss. 449-454.
- ÜSTÜN, Gülçin ve Yurdakul, Soneser, "Türk Geleneksel Giyim Kültürünün Bir Parçası Olan Şalvarın Türk ve Dünya Modasına Yansımaları", <http://www.ayk.gov.tr/pdf> (03.04. 2015) ss. 1399-1419.
- YANARDAĞ, Ayşe, "Osmanlı Devleti'nde Islahatlar Bağlamında Muska ve Falcılıkla Mücadele Örnekleri", *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, S. 117, 2018, ss. 102-114. <https://www.researchgate.net> (12.10.2019)
- YÜCEKUL, Yeliz (Karal), *Doğu Karadeniz Bölgesindeki Etnografya Müzelerinde Bulunan Geleneksel İşlemelerin İncelenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013.
- YILMAZ, Emel, *Rize İli Geleneksel Giyim Kuşam*, (Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Erzurum, 2003.
- YILMAZ, Filiz Asuman, "Anadolu Geleneksel Kadın Kıyafetlerinden Cepken Formunun Uzakdoğu Geleneksel Origami Sanatı ile Sentezi" *Sanat ve Tasarım Fakültesi Dergisi*, S. 1, 2016, ss. 51-61.

<http://www.akcaabat.gov.tr> (04.02.2019).

<http://www.duzkoy.gov.tr> (22.3.2018)

<https://giresun.ktb.gov.tr/TR-217047/giresun39da-giyim-kusam.html>

(20.09.2019)

<https://kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/kulturatlasi/gym--kusam> (21.092019)

<http://www.bayburt.gov.tr/yoresel-kiyafetler> (21.09.2019)

<http://www.tdk.gov.tr> (20.09.2019)

<https://karadeniz.gov.tr> (20.09.2019)

YÖREDE GÖRÜŞME YAPILAN ŞAHISLAR

Aycan Ocak, *Kişisel Görüşme*, 21.05.2018.

Erman Kahveci, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2016.

Hamdiye Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 24 Kasım 2016.

Kamile Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2017.

Kemal Akbulut, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2016.

Lütfiye Küçükcaslan, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2019.

Mehmet Ergün, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2017.

Seval Uzun, *Kişisel Görüşme*, 24.04.2018.

Şükrü Kahveci, *Kişisel Görüşme*, 22.04.2018.

Yeter Yılmaz, *Kişisel Görüşme*, 21.04.2017.

Zehra Aydın, *Kişisel Görüşme*, 27.04.2019.

Seyyare Aktaş, *Kişisel Görüşme*, 21.05.2018.

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu Örneği

Adı:
Soyadı:
Doğum Yılı ve Yeri:
Medeni Durumu:
Mesleği:
Öğrenim Durumu:
İlçeye Olan İlişkisi:
Görüşmenin Yapıldığı Yer:
Görüşmenin Yapıldığı Tarih:

ÖZ GEÇMİŞ

Nagihan GÜMÜŞ, 19.05.1985 tarihinde Samsun'da doğdu. Samsun İmam Hatip Lisesi'ni bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nden 2009 yılında mezun oldu. 2012 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı. Halen çalışmalarına devam etmektedir.

İletişim Bilgileri

E mail : nagihan-ylmz@hotmail.com

Telefon :05055020161